ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Н. О. Воскресенська
І. В. Цепова

1
КЛАС

інтернет підтримка

ЧАСТИНА 1

УКРАЇНСЬКА МОВА
БУКВАР

Державний Прапор України

Державний Герб України

Державний Гімн України

Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Н. О. Воскресенська
І. В. Цепова

УКРАЇНСЬКА МОВА
БУКВАР

Підручник для 1 класу
закладів загальної середньої освіти

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Харків
Видавництво «Ранок»
2018

УДК [811.161.2:028.1](075.2)
В76

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 06.07.2018 № 734)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

Ілюстрації художників *Тані Плиско*, *Н. В. Кридченко*

Воскресенська Н. О.
В76 Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. / Н. О. Воскресенська, І. В. Цепова.— Харків : Вид-во «Ранок», 2018. — 112 с. : іл.

ISBN 978-617-09-4414-6

УДК [811.161.2:028.1](075.2)

Інтернет-підтримка
Електронні матеріали до підручника розміщено на сайті
interactive.ranok.com.ua

ISBN 978-617-09-4654-6
ISBN 978-617-09-4414-6 (Ч. 1)

© Н. О. Воскресенська, І. В. Цепова, 2018
© Н. В. Кридченко, ілюстрації, 2018
© Таня Плиско, ілюстрації, 2018
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2018

Любий друже!

Підручник допоможе тобі навчитися читати. Ти дізнаєшся багато нового і цікавого про все, що тебе оточує.

Умовні позначення

послухай запитання, дай відповідь

прочитай самостійно

прочитай, що зможеш (читає той, хто знає всі букви)

театралізуй

досліджуй медіа

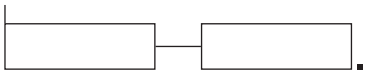
— схема речення

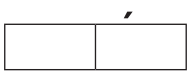
— складова схема слова

— голосний звук

— приголосний твердий звук

— приголосний м’який звук

Державний Гімн України

Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Послухай Гімн України.

УКРАЇНА

В житті зробив ти свій перший крок,
Сьогодні в школу йдеш на урок.
А що ідеш ти, то робиш кроки,
Отак і вийдеш у світ широкий.

Дмитро Білоус

Які мови ти знаєш?

Скільки, на твою думку, є мов у світі?

Що робить учитель? Чим займаються учні?

Попрацюйте в парах. Розкажіть за малюнками про життя у школі.

Як відпочивають діти після уроку? Розкажи.

Яким видом мовлення користуються діти?

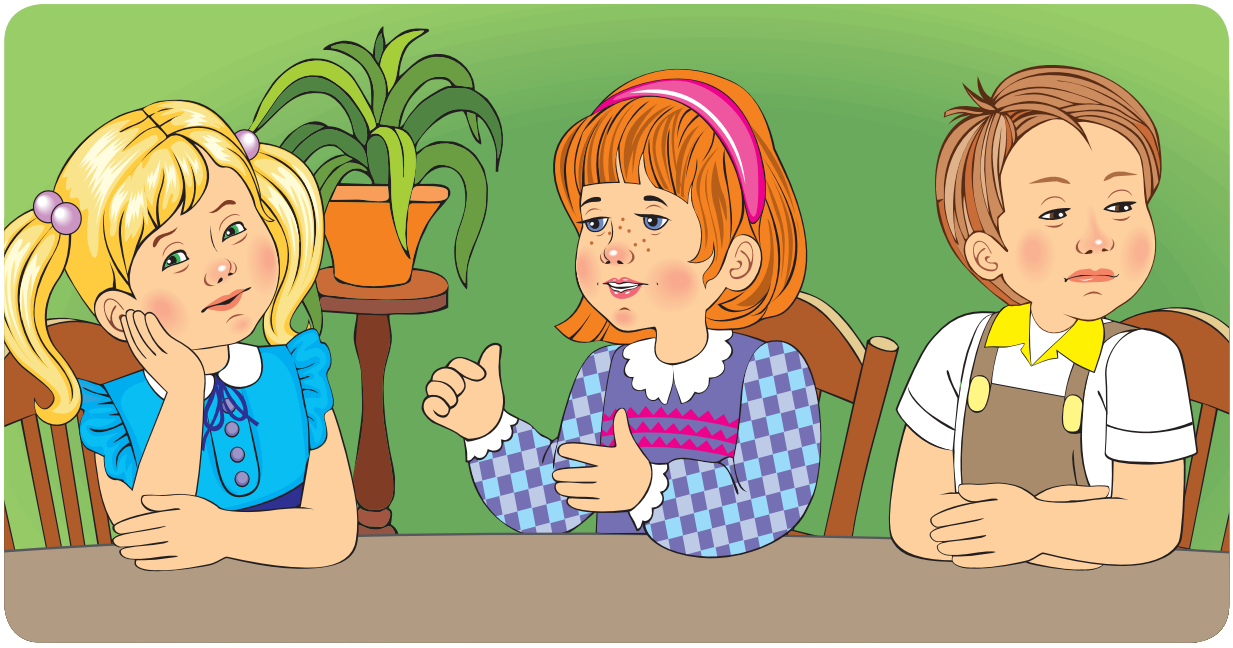

Чи цікаво дітям слухати однокласницю? Як ти вважаєш, чому?

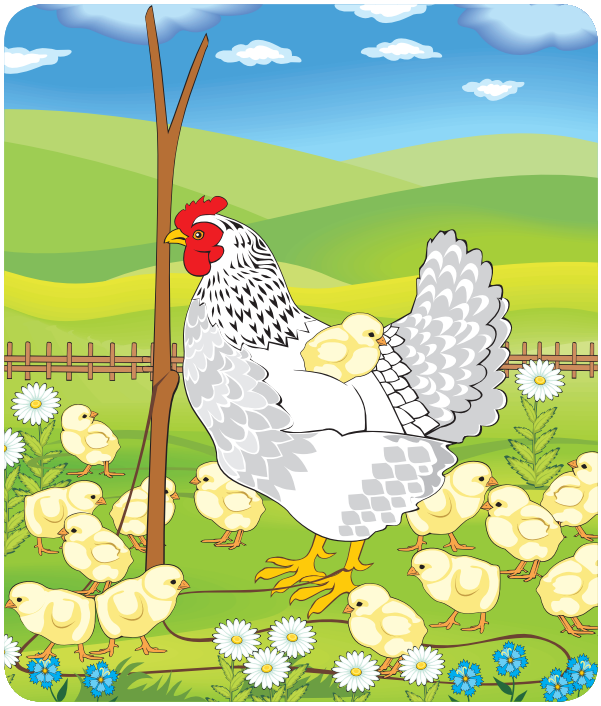

Упізнай скоромовки за малюнками. Влаштуй конкурс скоромовників.

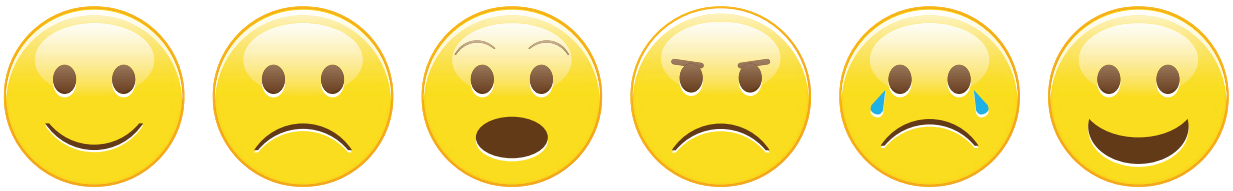

Упізнай і відтвори настрій.

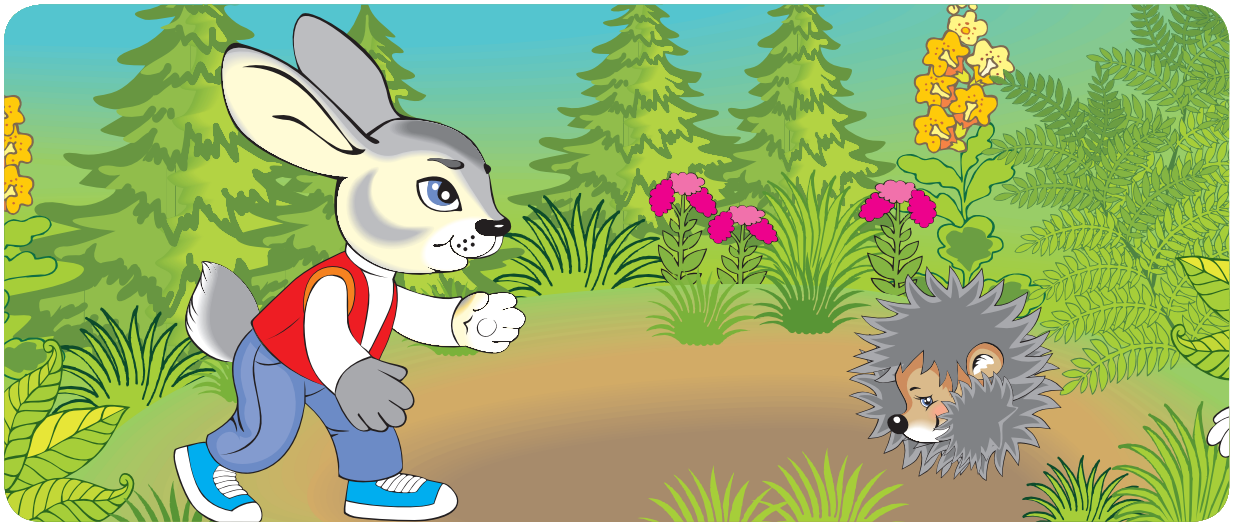

Розкажи казку за малюнками. Що було спочатку? Що трапилося потім? Чим усе закінчилося?

Як треба розмовляти, щоб не заважати гравцям у шахи?

Якою грою захоплені діти? Як можна і треба говорити, підтримуючи гравців?

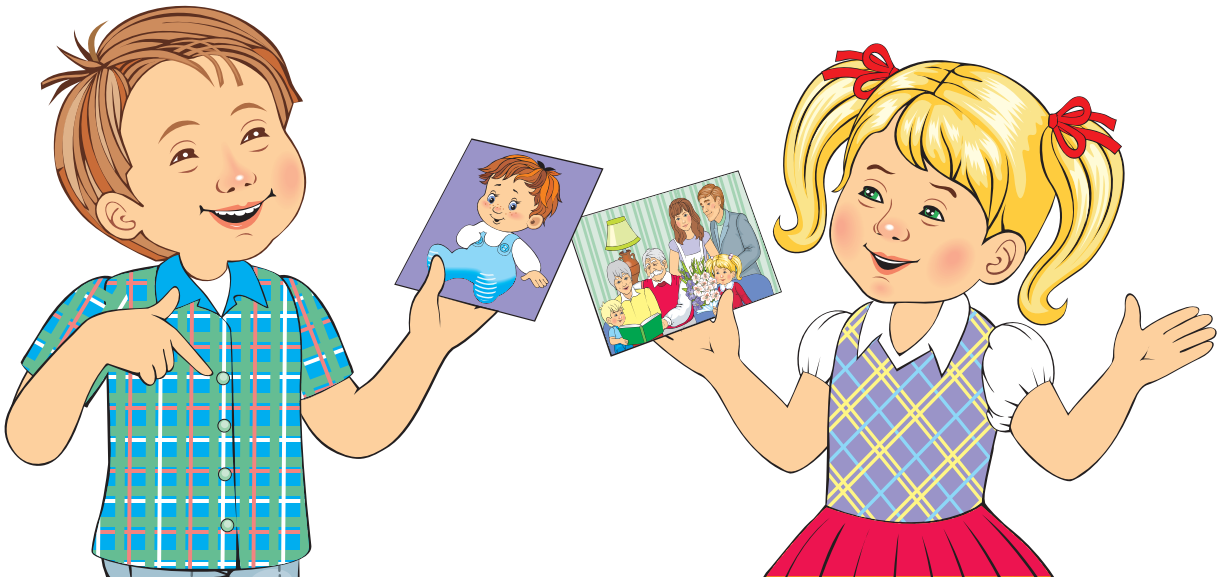

Хто? Що?

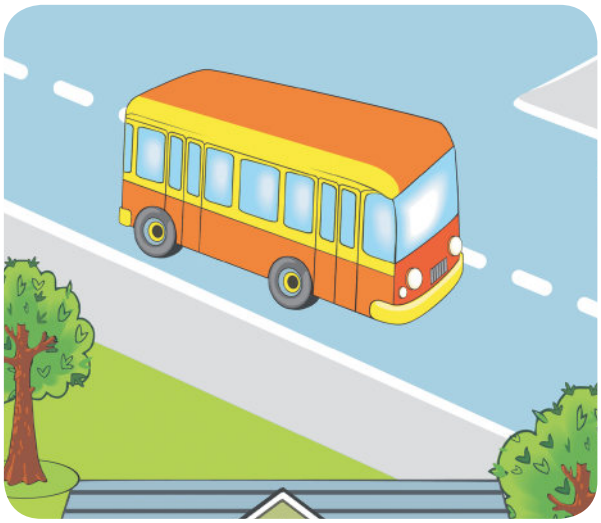

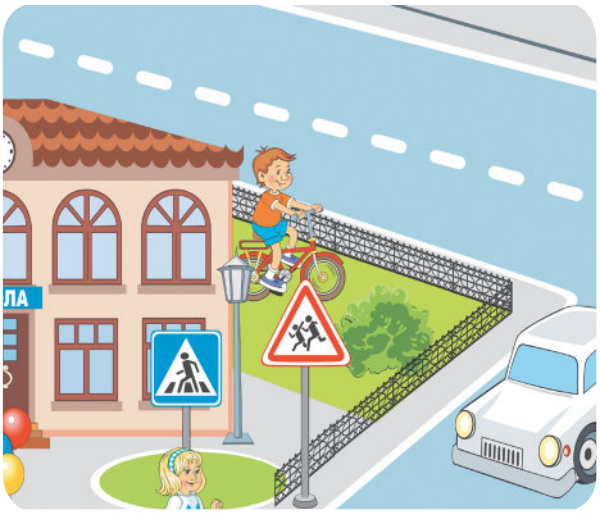

Що робить? Що роблять?

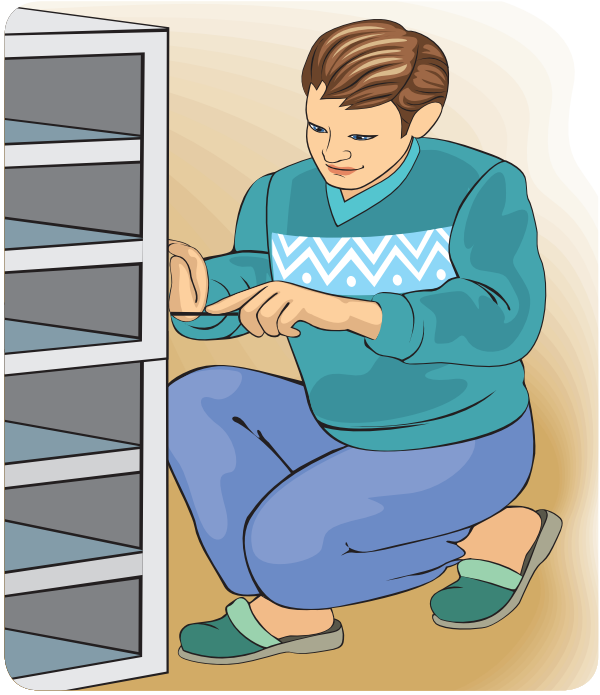

Який? Яка? Яке? Які?

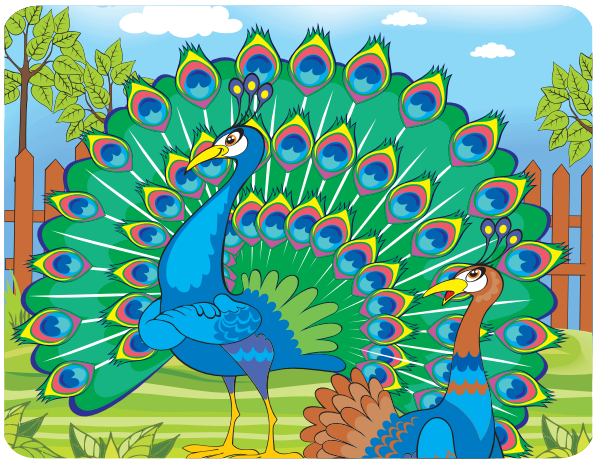

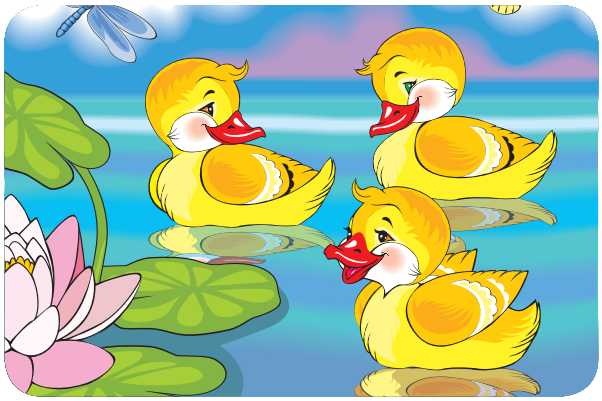

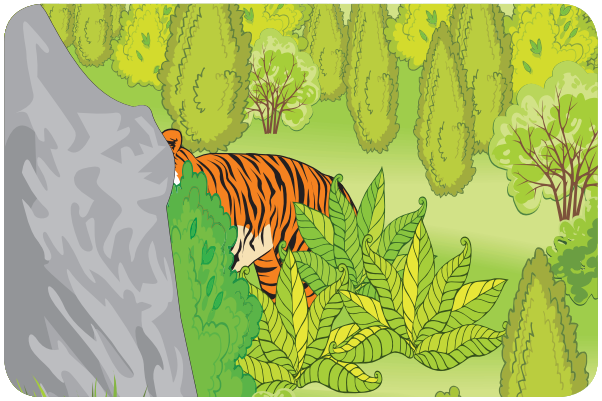

Слова-помічники

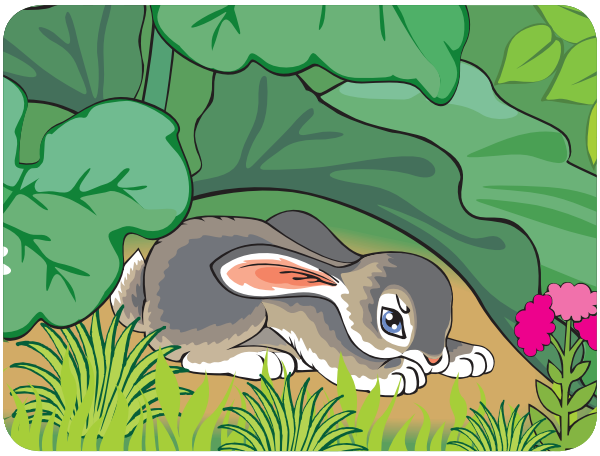

Телеграма осені

Розкажи сусіду по парті казку «Телеграма осені». Скористайся малюнками до тексту.

Склад. Поділ слова на склади

	!			!				!

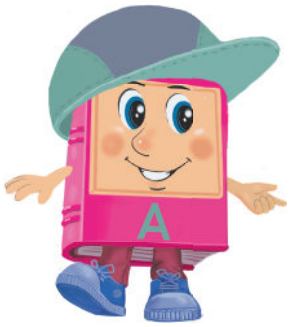

Наголошений склад

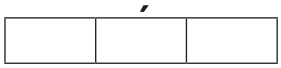

Мовні і немовні звуки

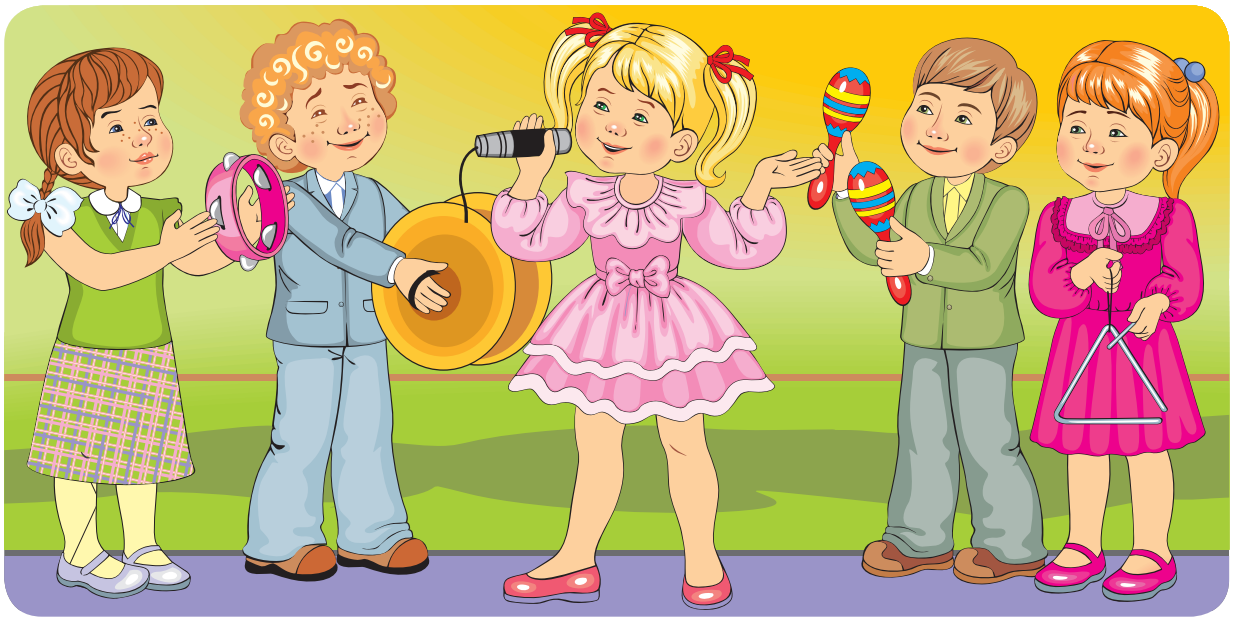

Звуки мовлення

Голосні і приголосні звуки

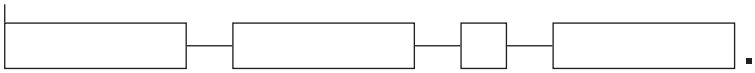

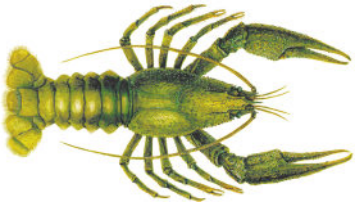

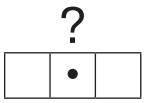

? ´

—	

? ´

—		

? ´

—	

´

— •	— • —

´

— — •	— •

´

•	— •	— • —

´

?				?

´

?						?

´

?						?

Тверді і м’які приголосні звуки

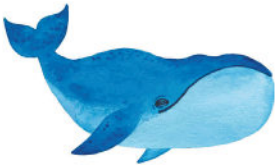

—

=

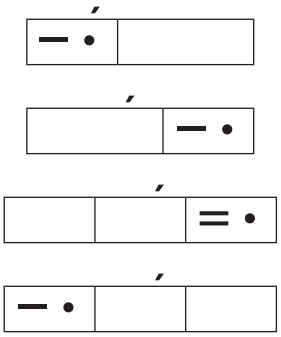
—
—
=
—

А

Звуковий аналіз слів

Звуковий аналіз слів

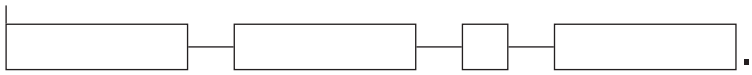

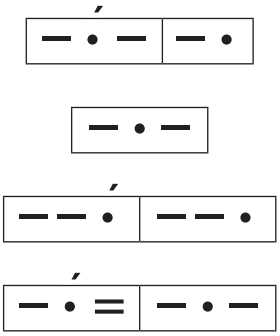

— • —	— • — ´

— • ´	— — • —

= • ´	

	— •	= • ´	

А

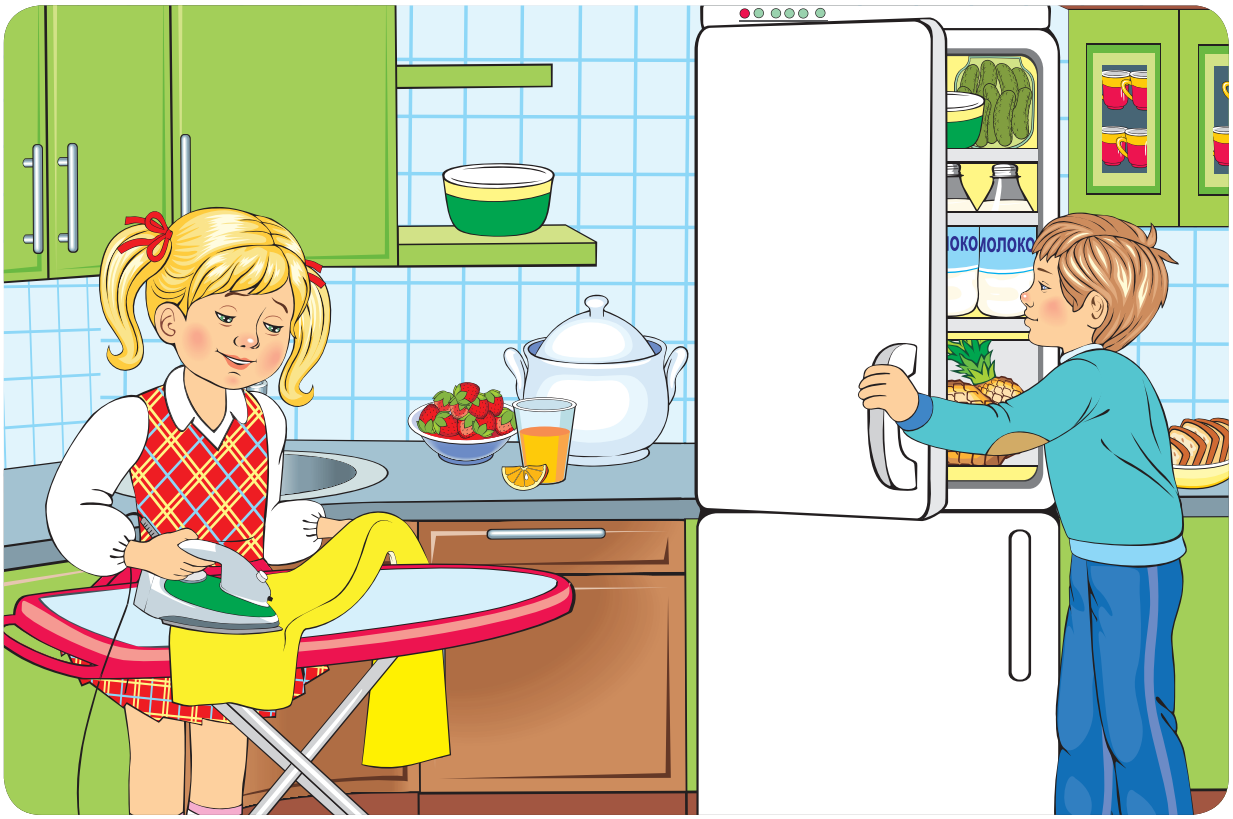
ОКОЛОЛОКО

Аа

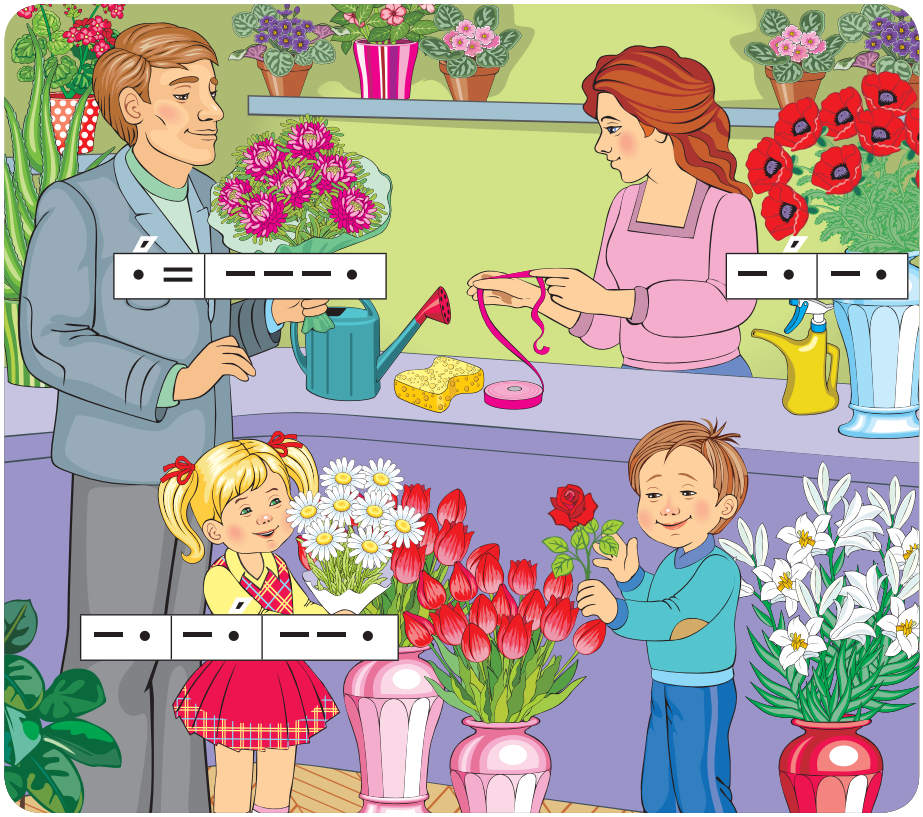

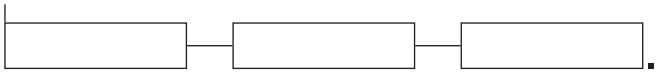

Упізнай слова за схемами.

— • —

= • = | — • —

— • = | — •

— а | — а́ —

а | — • = | — • —

а | — а | — а́ —

Прочитай із різним настроєм.

— А-а-а. А-а-а.

— А-а-а!

Склади речення.

_____, а _____.

_____, а _____.

А-а-а, котиків два,
Сірі-білі обидва.
Один пішов по миші,
Другий дитя колише.
— А-а-а.

З народного

Послухай колискову. Ніжно проспівай перший куплет.

Я я

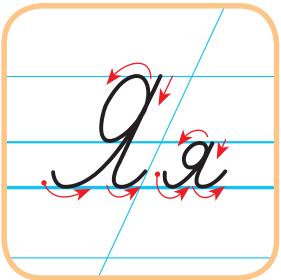

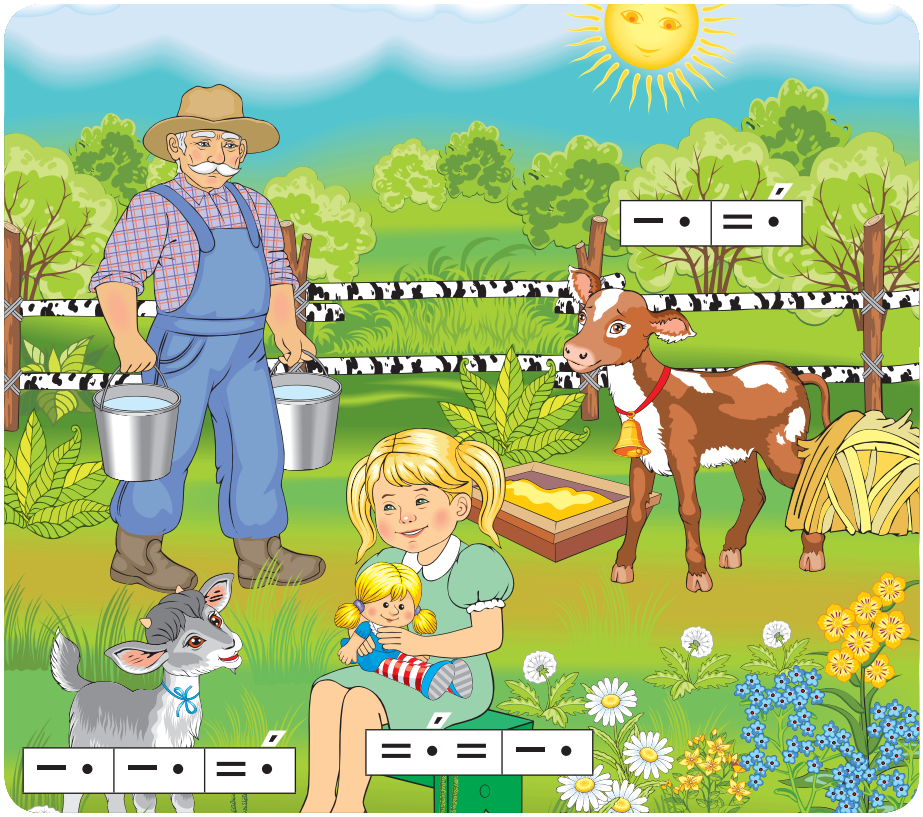

Упізнай слова за схемами.

— • | — • | = •́

— • | — • | = •́

— • | — • | = •́

=я́ | — • —

— • | — •́ | =я

— • | — •́ | =я

Назви́ імена дітей за схемами.

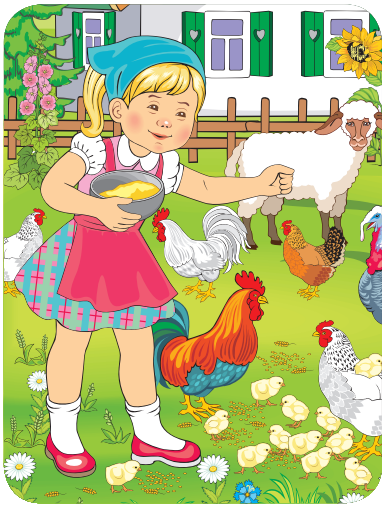

• ́	=я
–а́	=я

– • ́	=я
–а́	=я

Ля-ля, ля-ля — доглядали ми теля.
Ня-ня, ня-ня — напоїли ми коня.
Ся-ся, ся-ся — годували порося.

По травиці Оля йшла —
Оля гусочок пасла.

Хлопчик Толя — молодець,
Доглядає він овець.

Оо

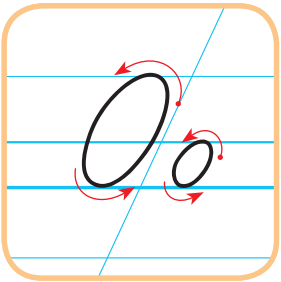

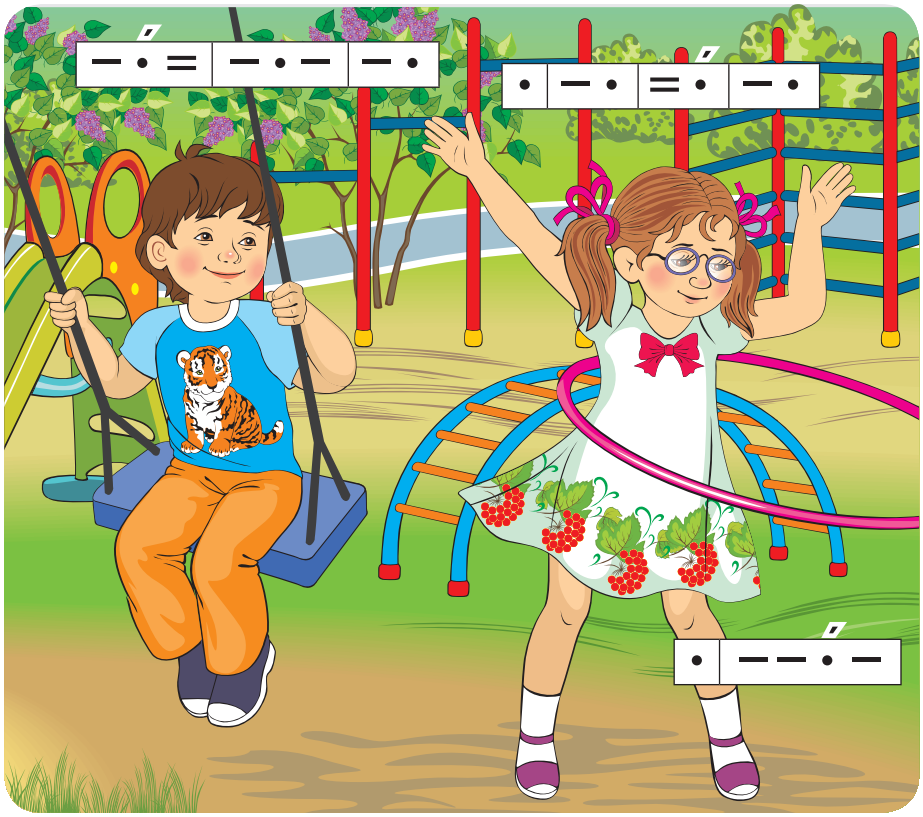

Упізнай слова за схемами.

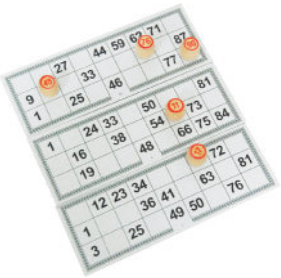

Прочитай із різним настроєм.

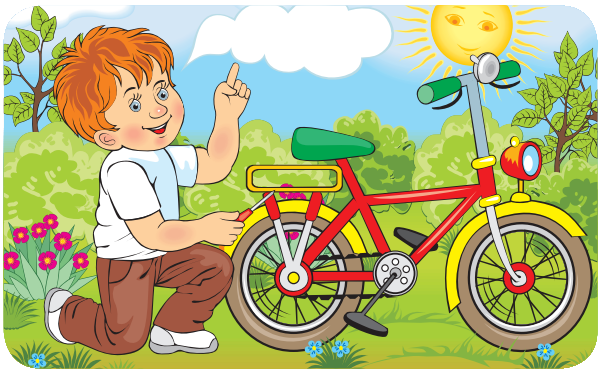

— О!

— О-о-о!

— О-о-о...

— О-о-о!
Сонечко зійшло.

— О-о-о!
Вмилося воно.

— О-о-о!
Яєчко одно...
Знесла курочка
чорненька,
Знайшла дівчинка
маленька.

Марійка Підгірянка

Уу

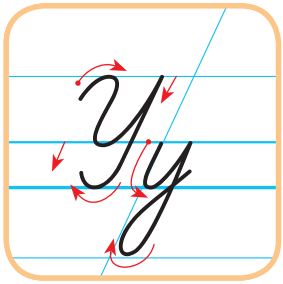

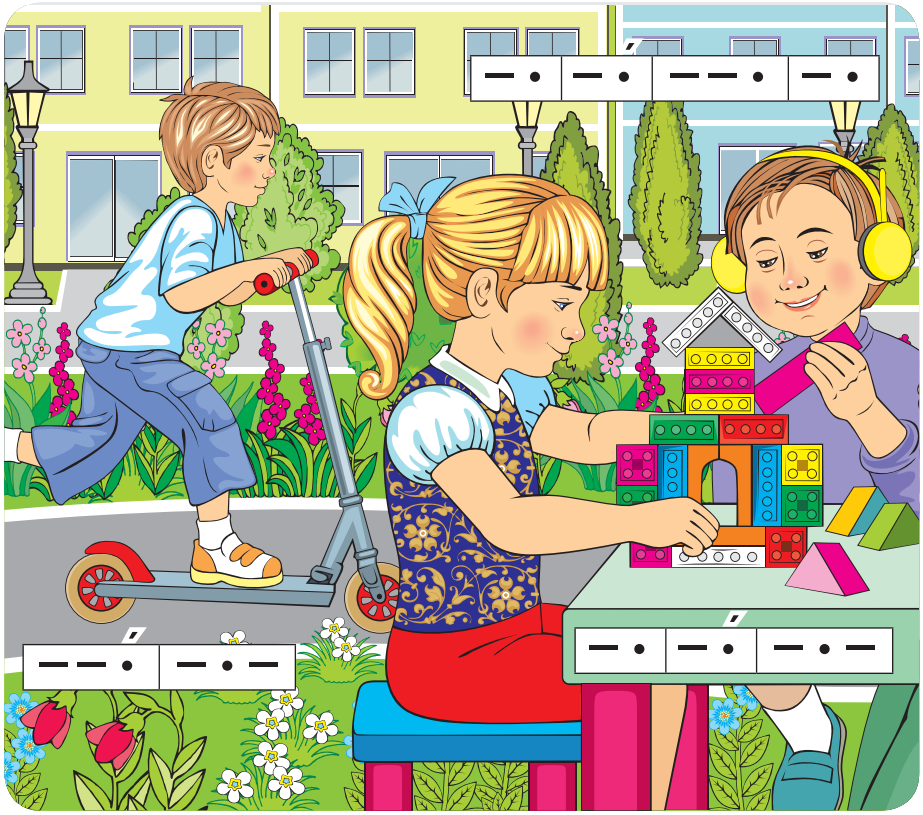

Упізнай слова за схемами.

–у́ | ––а

–у́ | –а

о | –у | =я́ | – •

Склади речення.

У _____ . У _____ .

Прочитай із різним настроєм.

— У-у-у!

— Ау-у-у!

— У-у-у...

Страшно вовчику
в ліску,
Тож і виє лячно:
— У-у-у!

Паровоз гудок подав:
— У-у-у! У-у-у!
І по колії помчав:
— У-у-у! У-у-у!

Юю

Упізнай слова за схемами.

— = • —

= • — • —

= • — — — •

= ю — — а́ —

— а = ю́ — о —

— а — • = ю́ —

У — ? — Ю

— • | = • ´ | — •

— • | — • ´ | — •

— • — | — = • ´ —

— • — | — • | — • ´

= • | — • ´ =

— • — —

Тра-ля-ля! Тру-лю-лю!
Я усіх і все люблю.
Дуже весело мені
В ці святкові літні дні.
Мама — тут, і тато — тут,
На прогулянку ідуть.
Тато братика несе.
От і все!

Анатолій Костецький

Ии

Упізнай слова за схемами.

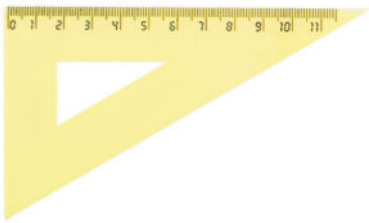

–и––

Один — багато

о | –а́

о́ | –и

–и́ | –а

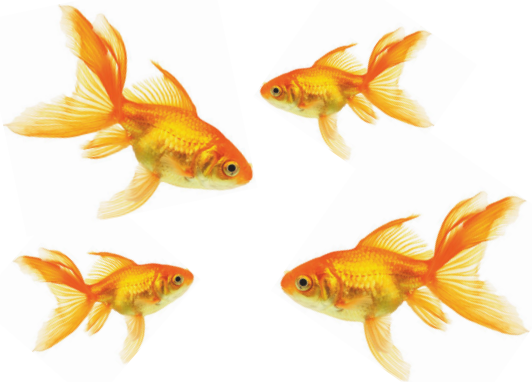

–и́ | –и

Лили, лили, лили,
Пили, пили, пили,
Лили, лили діти.
Пили, пили квіти.
Виростали квіти.
Виростали й діти.

Варвара Гринько

Ii

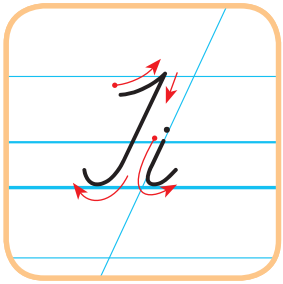

	і		

Упізнай слова за схемами.

• — • —

— = • — — •

= • — • —

Склади речення.

і

— і — — а — — и.

В Іа-Іа [і] [–•] [–и́] [–и].

[ ] [і] [ ].

— Іа-Іа!

[=і] [–а́] [=•] [–о]!

В ослика Іа-Іа імени́ни. Вінні-Пух і П’ятачок привіта́ли друга. А Сова подарува́ла Іа-Іа хвіст! І всі були раді.

— А-а-а! Котика нема.
— І-і-і! Спить він на печі.
— О-о-о! Не будіть його.
— І-і-і! Тихо, мишки, всі!

Марійка Підгірянка

Ее

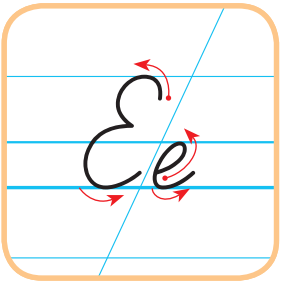

		?

Упізнай слова за схемами.

•	— •

— •	— — •

•	—	• —

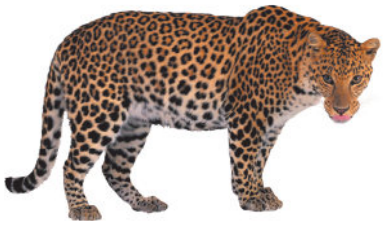

— е	о	— а — —

— е	— е	— о —

— е	— е	— а	— а

Склади речення.

і

— –е | –е́ | –а.

і

— –– а | –и́.

Страус ему думав:
— Е-е-е!
Хто мене наздожене?

А, Я, И —
Перші букви три.
У, Ю, О —
Вивчив вже давно.
І та Е —
Добре буде все!
Тільки більше ще охоти
До науки, до роботи.

За Вірою Лебедовою

Рр

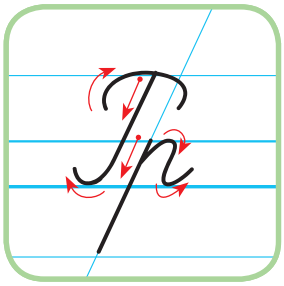

ар	ур	ир	ор	ер	ір
ара	уру	ири	оро	ере	ірі

Упізнай слова за схемами.

ро́ | –и | –и

ра́ | –е=

–ро | =і́– | –и

Нату зараз не пізнати —
Гарна зачіска у Нати.

ра — ро — ру — ри — ре — рі — ря — рю

ра — ра — ря — ра ру — рю — ру — ру
ри — ри — ри — рі ро — ро — ро — ре

Склади речення.

і

— –ри́ ла –и.

–ра–

Редька, ріпка та редиска,
Принтер, міксер і торшер,
Три морквини, крапка, риска.
Полічи-но, скільки Р?

За Ліною Біленькою

Мм

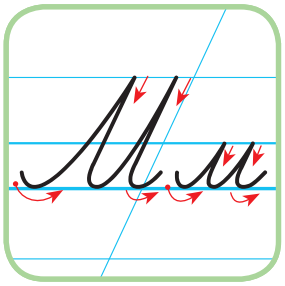

ма — мам — ама ми — мим — ими
мо — мом — омо му — мум — уму
ме — мем — еме мі — мім — імі

Рома робить раму.
Рома кличе маму:
— Подивися, мамо,
Яка гарна рама!

Анатолій Камінчук

Збери і прочитай слова.

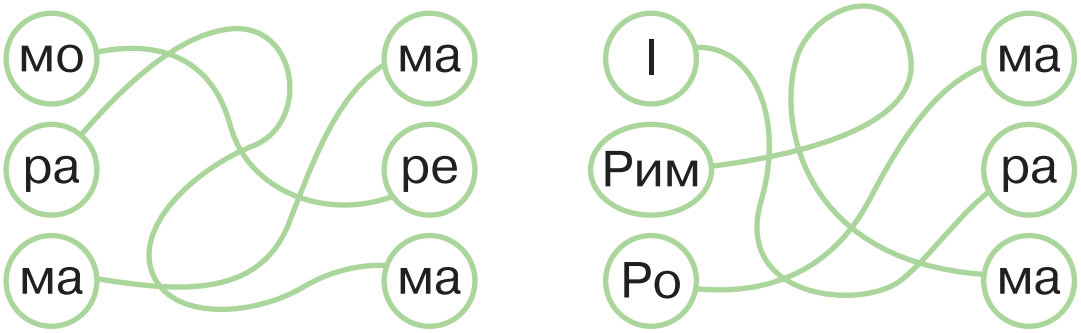

ми мама море Мари–а Рома

У мами Рома і Мари–а.

Рома і Мари–а у морі.

Простелилось море нам до ніг.
Коло моря — гори, на них сніг.
Височенні гори, широченне море!
...Хвилі в морі грають,
Човники гойдають.

Грицько Бойко

Вв

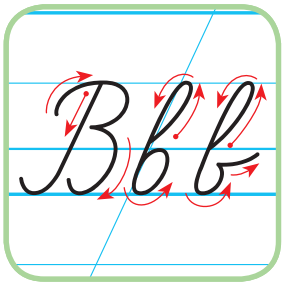

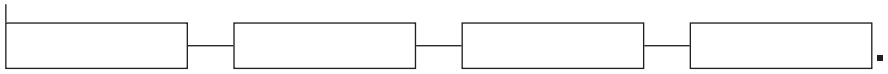

во ву ві ов ув ів

ва ви ве ав ив ев

ви — ви — ві
ве — ва — ва

во — ов — во
ву — ув — ву

рів рив вів Вова Варя
вир ви́рив ви́вів Віра Варвара

мова	м	о	в	а	і	р	и	в	у
	ю	у	м	о	в	а	о	р	и
умова	м	р	і	в	и	р	и	в	е

рив

вирив

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М

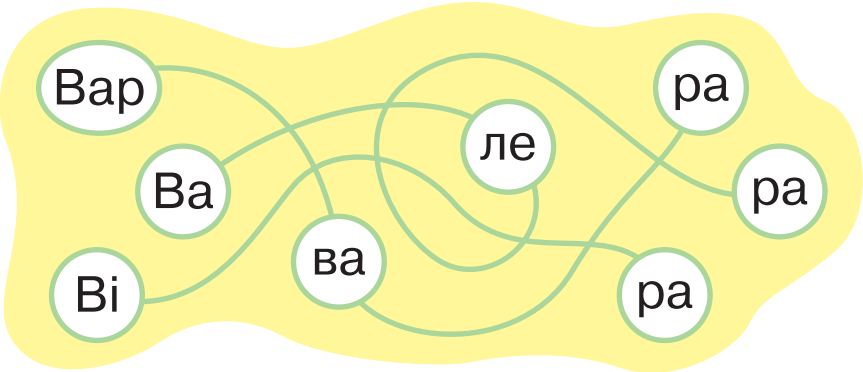

Віра рва–а Варварі .

Варя вари–а Вірі 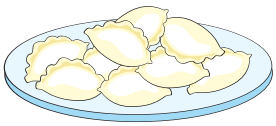 .

У кухаря Валерика розварилися вареники.

Вранці по воду Варвара ходила,
Вареники з вишнями вдома варила.

Геннадій Равенський

Лл

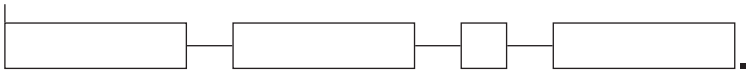

л < а, я	л < у, ю	л < и, і	л < о, ?	л < е, ?
лев	ла́ва	ми́ли	ма́ло	Оля
мул	ла́ма	ми́лі	маля́	Лола

У Буковелі

Ми в Буковелі. Це гірський курорт у Карпатах. Там табір «Артек». Навколо гори, зелені сосни та ялини. І скрізь блищить сніг.

У Буковелі багато розваг: лижі, санки, сла́лом, різні змагання.

Весело в Буковелі і дорослим, і малим.

ми < ли / лі ми < ло / ла ли < ла / ли ла < ва / ма во < ли / ля

Мама Милу мила ми́лом.
Мама ми́лила уміло.

Лара мала́, а Ліля вели–а.

Мала́ Лара ма́ла .

А Ліля — лева.

Ло-лу-лі-ла — Оля молоко пила.
Ли-ля-лю-лу — напоїли ми малу́.
Ле-ла-ло-ли — разом з нею ми пили.
Ли-лі-ле-ло — дуже смачно нам було!

Алло!
Оля?
Валя?
Алла?
Лола?
Ляля?
Лара?

Н **О** П **Р** С Т **У** Ф Х Ц Ч Ш Щ ь **Ю** **Я**

Нн

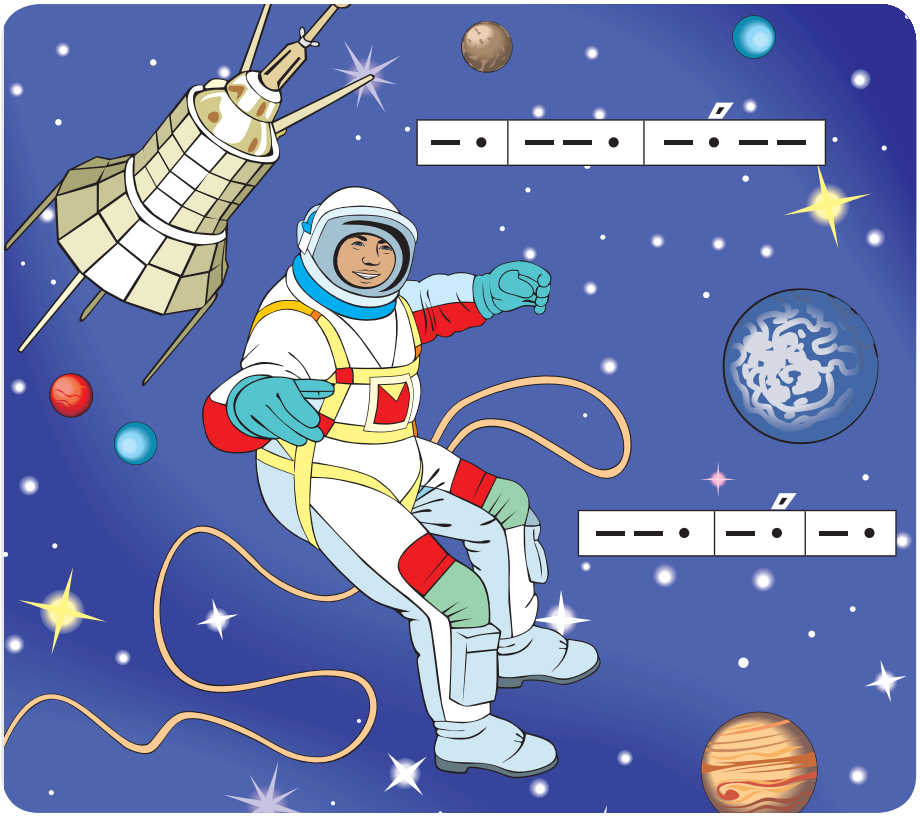

ня — ня ну — ню ни — ні но — ? не — ?

він

вона

воно

вони

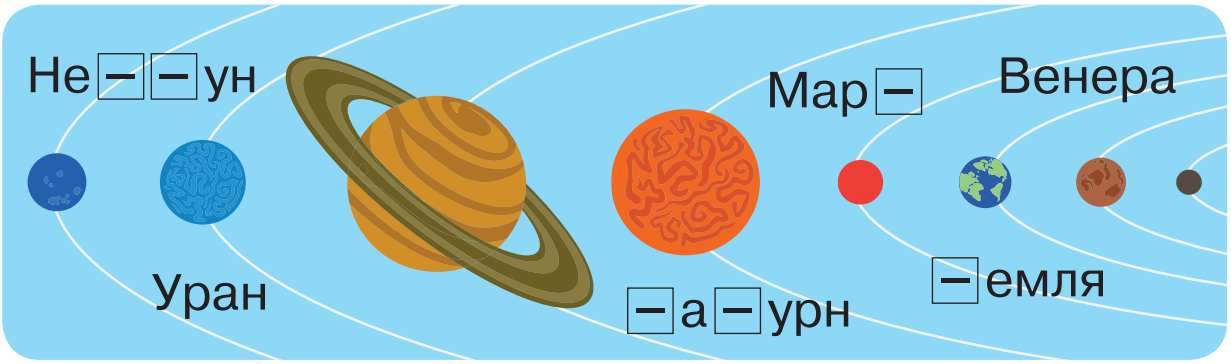

У Ліни і .

А в Нелі і .

Он неня, Інна і Ніна.
Мама і Ніна [–] и [–] ивали.

В Інни 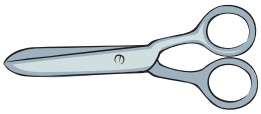 .

— Ну-ну, Інно!

На довгу нитку намисти́нки
Настуся хоче нанизáти.
Вона, напéвне, буде нині
На нáшім святі виступáти.

Наталя Забіла

Дд

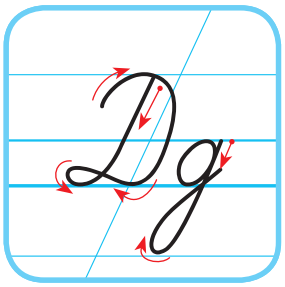

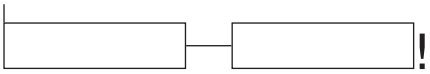

до — да — до
дя — дя — да
ад — ад — уд
ед — ед — од

ди — ди — ді
ду — дю — дю
ід — ід — ид
од — од — уд

дим дім до́ля люди́на ду́мали
дам дід до́ня роди́на діли́ли

Ліді і Дані видали дуду.
— Ду-ду-ду, ду-ду-ду!
Ліда і Даня дули в дуду:
— Ду-ду-ду, ду-ду-ду!
Дуділи в дуду.

Да < ня / на / ри — на

на — ра — да (ра / ра / ва)

Данило Дарині дарува́в манда́ри́ни.

Іменини

У мами дві доні — Дана і Дарина. Дарина мала́. У Дарини іменини. Мама дарувала доні . Дядя Вадим — доміно. А дід Демид — . Дана намалювала . Дарина рада.

До–ра родина в Дарини.

Святий Миколай

Святий Миколай 19 грудня ходить по землі й розносить слухняним дітям дарунки. Дуже радіє Святий Миколай, коли люди допомагають йому в такій справі. Тішиться, коли в цей день діти дарують одне одному книжки, солодощі, іграшки. Подобається, коли дехто замість нього приходить до дітей з дарунками і добрим словом.

За Богданом Данилевичем

ди	да	ду	ді
диво	дар	дума	діло
дивина	ледар	дудáр	неділя

Данило і Дарина _____ в _____.

Вони дивили–я на _____ в _____.

Далі вони _____ до _____–_____.

Там Додó і Діді́ _____–_____.

Дельфіни

Дельфіни дуже розумні тварини. За це їх називають «люди моря». Вони доброзичливі. Завжди допомагають одне одному, не залишаючи в біді. Часто рятують людей, які потопають, захищають їх від акул.

ду — да — ди — до — ді — дя — дю

мед óдуд долúна моде́лі водяна́
дно удав доло́ня меда́лі дя́дина

даво вореде

няди реведа

На городі, де гора,
Ладно в дуду одуд гра.

Вадим Левін

Одуд і Дятел

Зустрілися якось у лісі Одуд і Дятел та почали вихвалятися. Дятел каже: — У мене найсильніший дзьоб. А ще я маю червону шапочку. А Одуд каже: — Зате в мене на голові корона.

Почула це мудра Сова і сказала: — Ото дурненькі! Кожен птах по-своєму гарний і корисний.

Добрий дятел жив на дубі,
Долотом дерева длубав —
Де жука, де короїда
Роздобуде для обіду.

Ганна Чубач

Тт

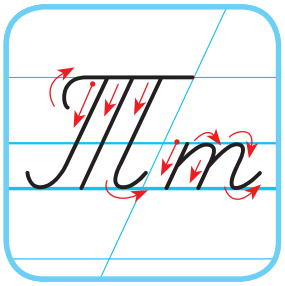

тя — та — тат то — те — тет
тю — ту — тут ту — ти — тит

там тир тато торт молото́к теля́та
тут три вата метр долото́ тюле́ні

Вертеп

На Різдво в містах і селах
ватага ряджених весела
заходить з зіркою до хати,
щоб нам виставу показати.

З інтернет-ресурсів

У театрі

Мама, тато, Віта і Вітя в театрі. Там ви–тава «Тім і Том».

Тім — то . Том — то .

— Томе, іди до мене!

— Ні, Тіме, ти іди до мене. Тут , а там темно.

— Тоді ти тя–ни до мене!..

Дітям у театрі ве–ело.

Придумай і намалюй афішу до вистави «Тім і Том».

Новини

Тато отри́мав листи. Тут листи і мамі, і Тані, і Антону.

— О, нови́ни! У Наталі нова . Вона –ра–ива.

А у Толі три . Вони _____.

Наталя і Толя відві́дали діда Марти́на.

— Віта́ння вам від роди́ни Титаре́н=ів.

Т и
ри
рава

ме Т р
дя ел
мо ор

Т ам
ато
уман

Тут і там

Тут дім. Там дим.
Там дід. Тут дріт.
Тут вата. Там ватра.

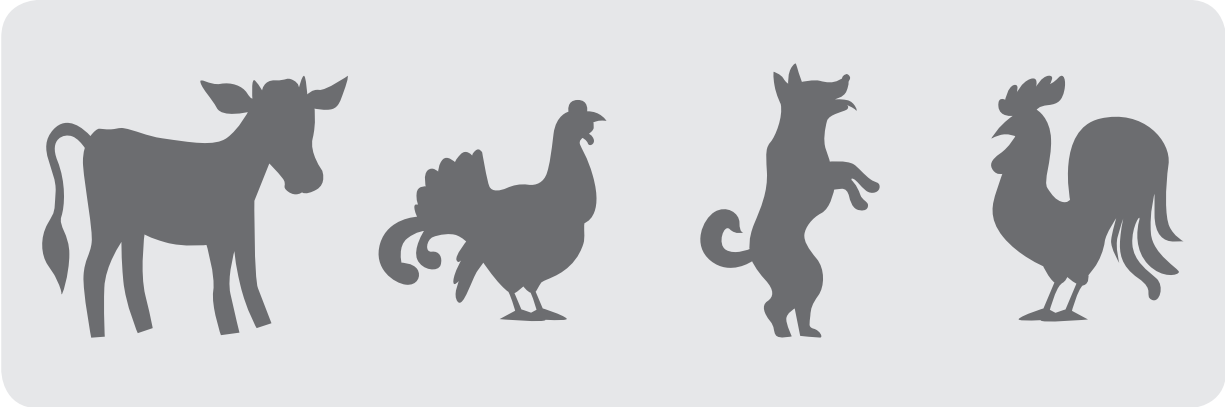

Тіні. Тут теля і тетерев. А там?

Туман

У місті туман. Він не тане. У тумані ідуть тато і Тамара. Тут нічого не видно — ні будинків, ні дерев. Та з татом Тамарі не страшно.

лі
та — то — рт
ло
мат
вар

На
но — та — то
ро
ра
лант

Тато

У Таміли тато тренер. Він тренував атлетів.

У Толі та Тіни тато драматур–. Він автор творів для театру.

А в Антона тато?

Просто

Дуже легко
Й дуже просто
Перегнати
Тата зростом.

Та щоб схожим
Стать на тата,
Треба ще й
Розумним
Стати.

Анатолій Костецький

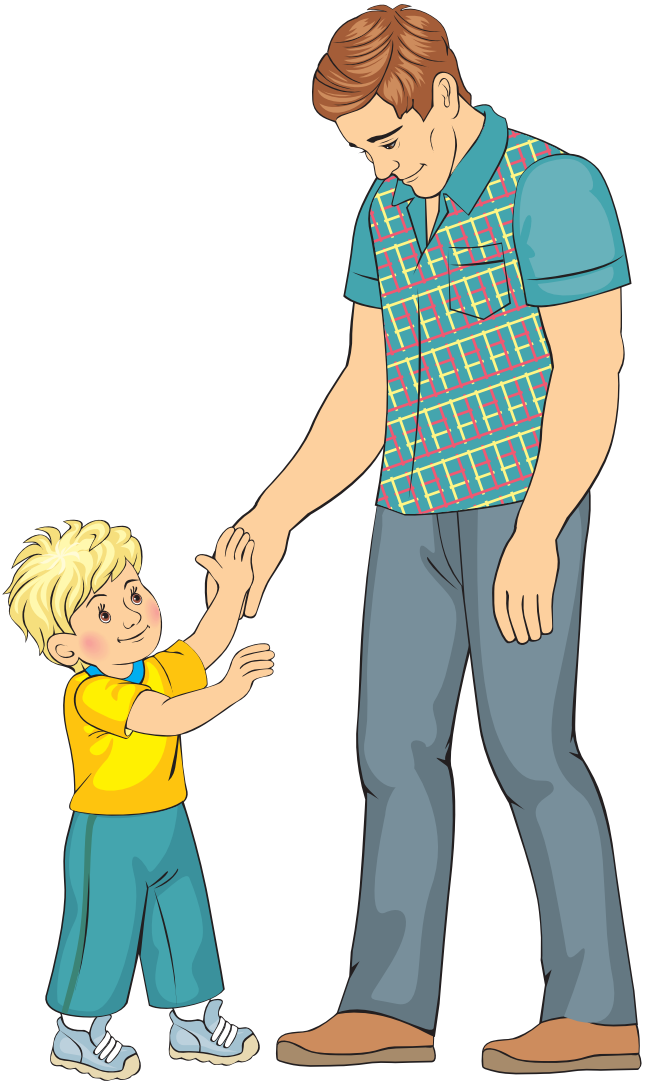

Бб

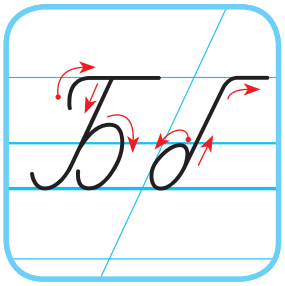

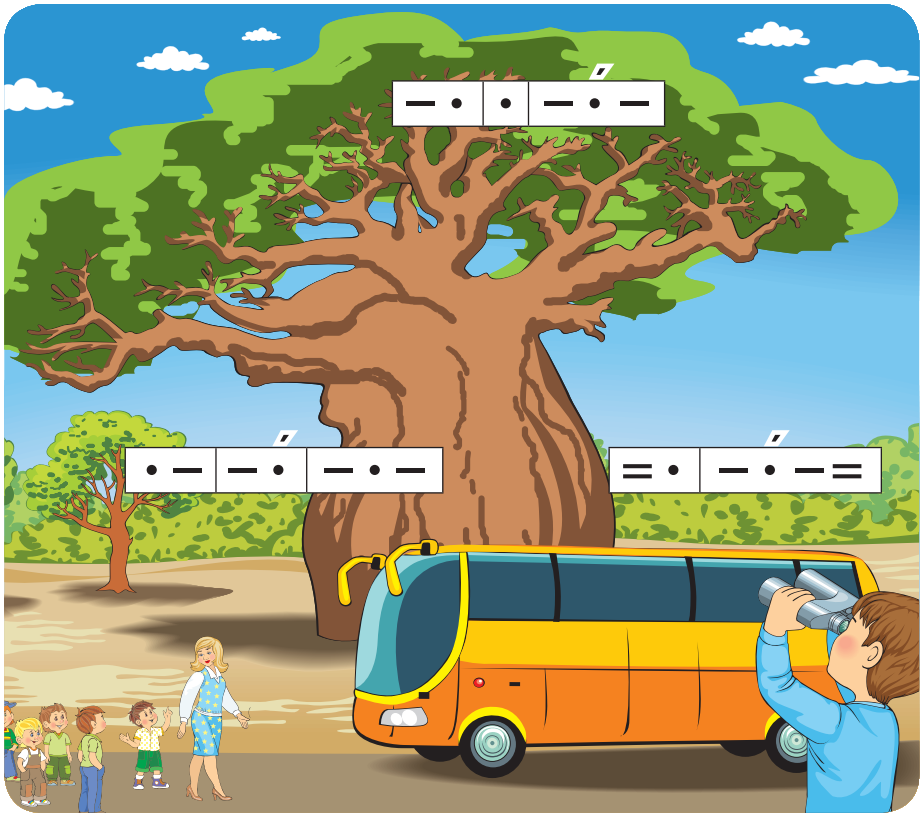

ба — аб бу — уб бо — об би — иб бу — бю

ба < нан / ран тру / вер > ба бу < бон / тон бо / ду > би

На ба–арі був баран,
Там –ридбав один банан,
Барабан, берет, батон,
Бул–у, моло–а бідон.

Біг бичечок білий, біг,
А в бичечка збитий ріг.

тру — ба — тон

вер — ба — о — баб

верба́ бра́ма

борода доброта́

добро́ до́бре

любити боронити

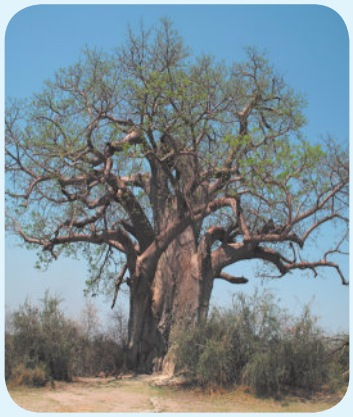

Баобаб — найтовстіше дерево у світі. Стовбур баобаба буває в обхваті близько 10 метрів. У таких стовбурах люди колись робили житла.

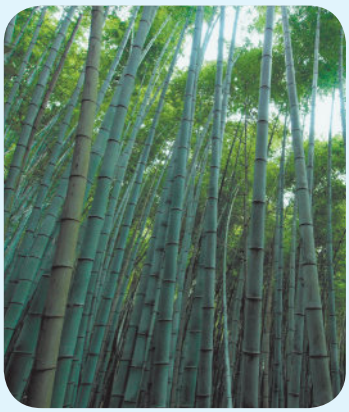

Бамбук — найвища у світі трава. Велетенська рослина має могутнє стебло-соломину. Буває, що висота бамбука досягає понад 30 метрів.

Бульбашки кублилися
на кульбабі,
Булки з бубликами —
на баобабі.

Марина Степанська

барабан

труба

бубон

Брат

У мене брат Боря. У Борі барабан і труба.

Брат бараба́нив днями: Бам — бам — бум! Бум — бам — бам! І дудів: Тру — ру — ру!

У бабуні Люби –аболіла –олова.

Подивись мультфільм «Богданчик і барабан». Кому хлопчик заважав грою на барабані?

Народні інструменти

Бандура і кобза — народні інструменти. Під звуки кобзи і бандури виконували народні пісні. Кобзарі самі складали пісні і співали їх.

Загадка

Довгонога, чорно-біла,
У гніздо на хату сіла.
Довгим дзьобом знай туркоче,
Ніби щось сказати хоче.
— Де ж це ти була?
— Далеко!
— А як звуть тебе? ...

Бусол

Лелеку ще називають буслом. Ніхто не знає, коли бусол подружився з людьми. Люблять птаха і дорослі, і діти.

Бусол дуже красивий птах. Пір'ячко в нього біле, ноги високі, а дзьоб червоний.

Гніздо своє на хаті або на стовпах будує. Їжу в болоті шукає.

Люди шанують буслів. Кажуть, вони приносять щастя.

За Віктором Тереном

Леле́ка — бу́сол, бузько́, боцю́н, бу́шель, дзьобу́н, га́йстер, жабої́д, чорногу́з.

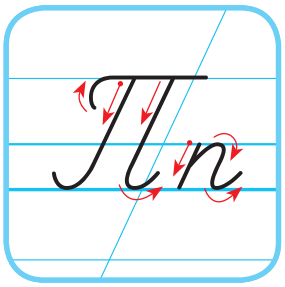

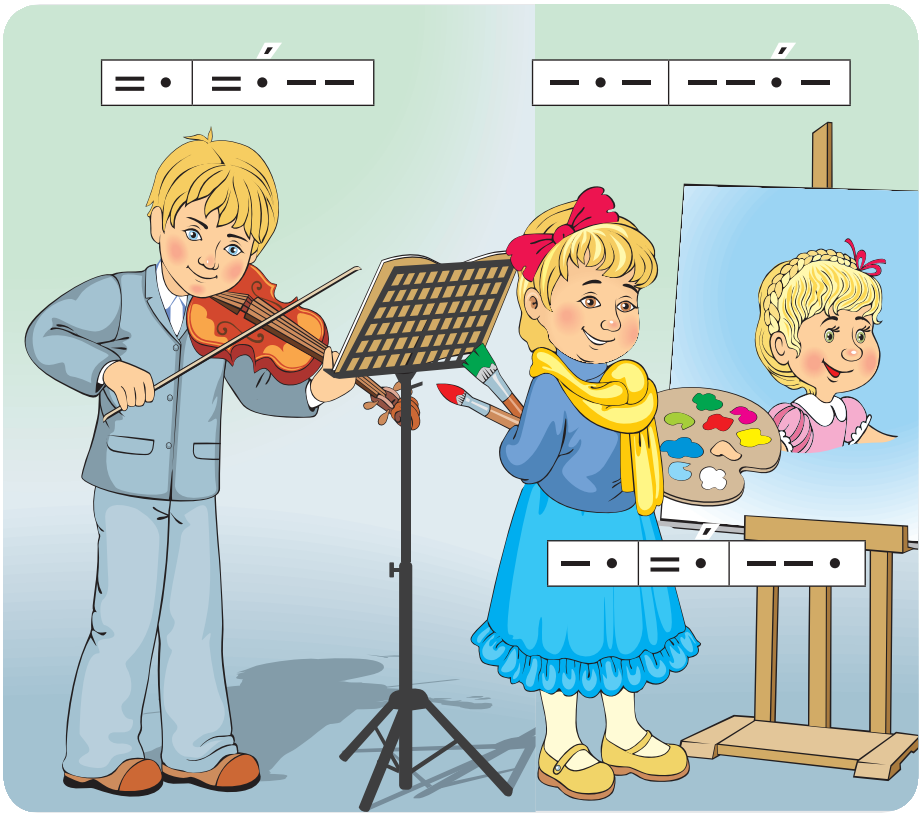

па — па — по — па пи — пі — пи — пи

по — по — по — пе пу — пю — пу — пу

пе < рер — ва / ре — пел

па < лі — тра / ро — плав

по < ра — да / ро — да

Талановиті діти

У мами і тата талановиті діти Павло, Петро і Поліна. Вони підготували рідним подарун[–]и.

Павло [–]рав на . Петро виконав пі[–]ню.

А Поліна намалювала портрет. Мама і тато були [–]адоволені.

Де Петро, а де Павло?

Павло по–адив дерево. Він добре об–опав і полив липу. А Павлина подба́ла про –віти. Вони тепер в–риті –раплями води, мов перли́нами. Петро напував –оня. А Поліна перемила по–уд.

Добре попра=юва́ли діти!

Де Поліна, а де Павлина?

* * *

Павло і Пилип полива́ли липу.
Поля поле поло́ла і перепо́лювала.

па — пра по — про пи — пил пі — пів

пава пилка плід полоти прапор Дніпро
пара липка пліт пиляти папір Полтава

Вітер на пло[–=]і прапорй́ поло[––]е.

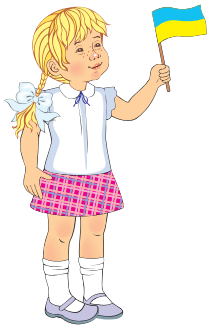

Парад

Діти на параді. Там прапори. У Пилипа прапор. І в Поліни прапор. Діти — прапороно́[–][=]і.

Прапор

Небеса блакитні
Сяють з глибини,
А пшеничні й житні
Мерехтять лани.

Прапор наш, як літо,
В сонці майорить.
По долині — жито,
По горі — блакить.

Дмитро Павличко

* * *

В прапорі — просинь небесна,
Золото поля чудесне.

Ліна Біленька

* * *

Синій, як море, як день, золотий —
З неба і сонця наш прапор ясний.

Олександр Олесь

по < ло — ни — на
лю — ва — ти
ли — ва — ти

па < пір
ром
рад

Природа

Повітря, [–]емля і вода — то природа.
Природа — то [–]вірі, і ти — то природа.

Тетяна Бойченко

Хто доні?

У природи-матері було чотири доні.

Одна любила все біле. Вона вкрива́ла все навколо білим килимом.

Друга любила все зелене, біле і рожеве. Вона прикраша́ла природу першими квітами.

Третя доня була привітна і весела. Вона дарувала людям теплі дні. За те особливо любили її діти.

Четверта ж — дбайлива господиня. Вона любила золота́вий одяг. Усе навколо золотом вкривала і високі врожаї збирала.

Зз

за — зя — аз зу — зю — уз зи — зі — из зо — зе — оз

зима	за́раз	ра́зом	знизу	Зіна
зоря	моро́з	зно́ву	злива	Ліза

Прочитай, розкажи.

Бути здоровим

робити

дбати про

активно

правильно

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М

зо < ря / ре — літ за < ліз / лі — зо ло < за / зи — на

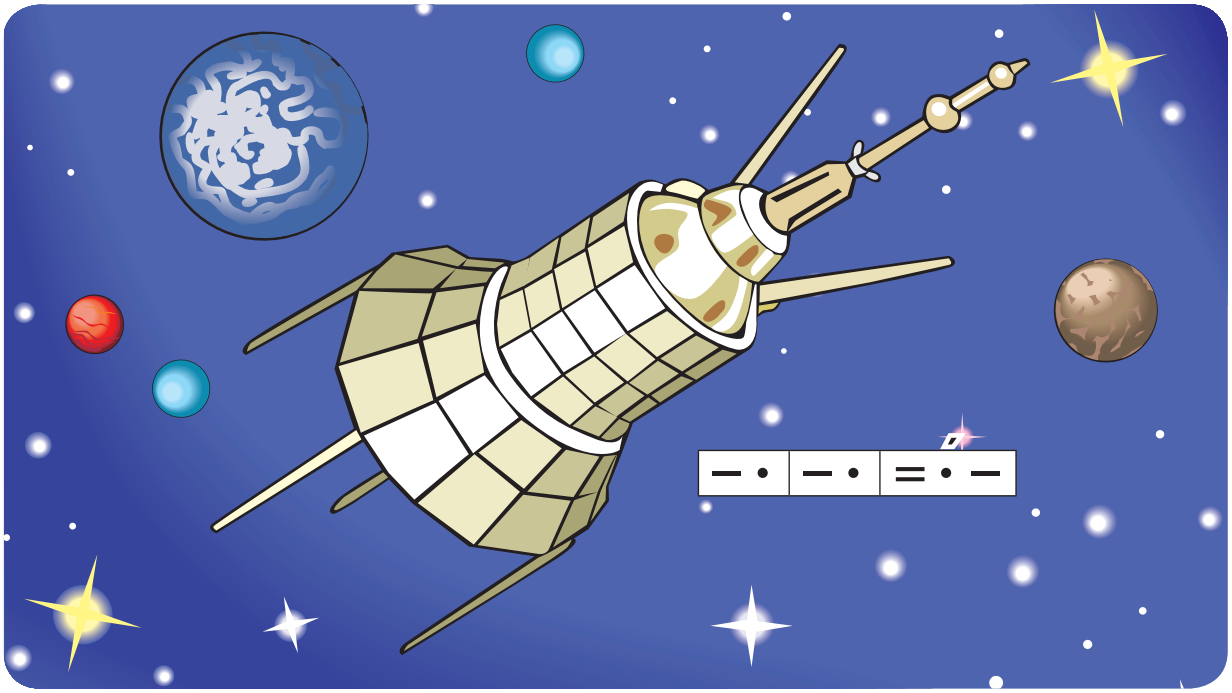

Мама і Зоряна дивили=я телевізор. А Ліза і Захарко робили зореліт з дерева і паперу.

Діти мріяли долетіти до самих зір. Та зореліт не злетів. Засмути́лися малі. А тато заспоко́їв:

— Зроста́йте, навча́йтеся, і ваша мрія збу́деться.

Земля

Мені зірка відкрила секрет
І на вушко шепнула здаля:
— Є на світі багато планет,
Та найкраща планета —
Земля.

Тетяна Мовчан

Кому чого не вистачає?

базар

пензли–

у–аз–а

ма–азин

морозиво

зо–ит

паровоз

–овзани

зубило

залізо

Хто не спить?

Рано-вранці підемо до магазину. А туди вже завезли молоко, морозиво і запашний хліб. Бо вночі працювали і молочарі, і пекарі, і шофери. Не сплять і лікарі. І вдень і вночі не сплять на заставі прикордóнники.

За Ніною Кидисюк

* * *

Залізне зубило залізо любило,
Зубило в залізо залізне залізло.

Лі
ва > за
ло

зо < ря
лото
рі

за < ла
лізо
втра

зима

зимно

озимина́

Зернятко

Восени люди кинули золотаве зернятко в землю. Зимно було зернятку. Та загинути воно не збиралося. Зернятко пило із землі вологу.

Минула зима. Настала тепла весна. Зраділо, зігрілося зернятко. Незабаром виріс із зернятка зелений росточок. Згодом він заколосився на золотій ниві.

Зраділи люди: — Буде врожай!

Загадка

На темно-синім килимі
Розсипали зерно.
А вранці люди кинулись —
Поділось де воно?

Алла Свашенко

Сс

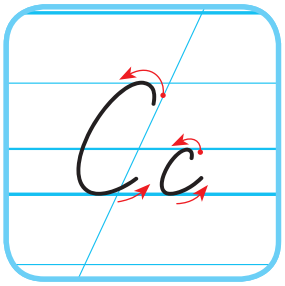

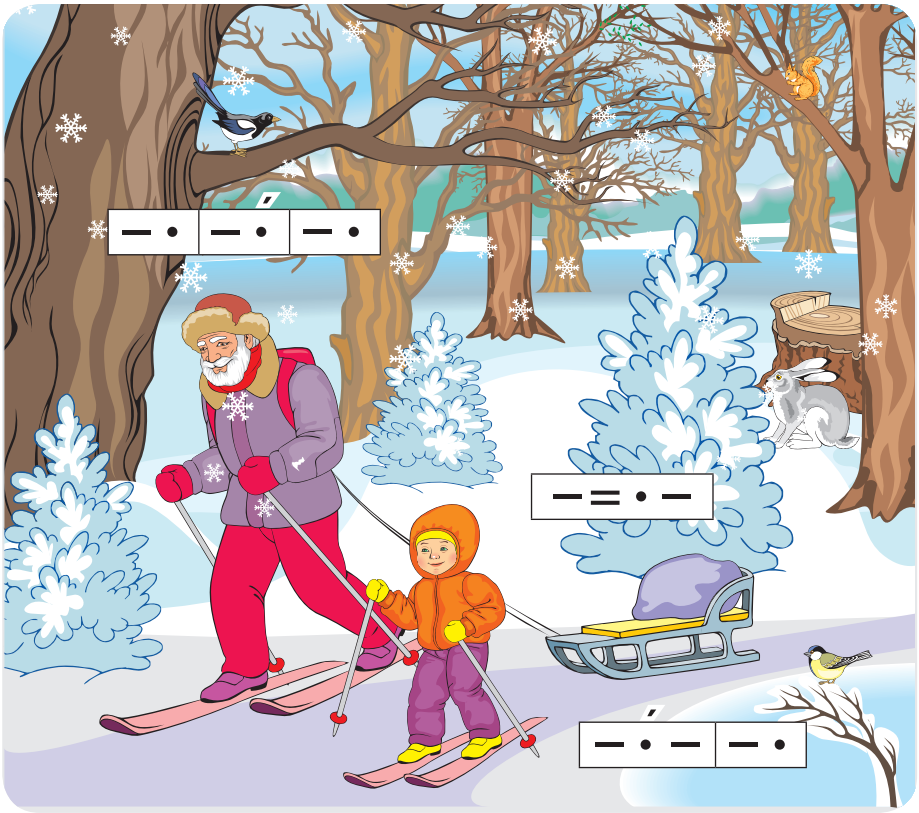

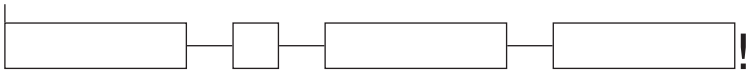

с < а я с < у ю с < и і с < о ? с < е ?

сам	сон	лис	сосна́	са́ни	свя́то
сім	сум	ліс	со́сни	сини́	сві́тло

У лісі

Брати Сава і Слава з дідусе́м Семе́ном у лісі. На узлі́ссі росла сосна. На сосні сидів дятел.

У сосні дупло. Там сова. А он . Він пострибáв далі в ліс.

Удома діти розповілú про все бабусі.

3	4	5	1	2
С	О	С	Н	А

3	1	5	4	2
С	М	О	Л	А

на — мі, ми > сто

с < а, о, у > м

су < бо — та, сі — ди

Сіло на сосну,

Сонно мовило: — Засну!

— Спати, , не треба,

Стане сумно нам без тебе!

За Ганною Чубач

Друзі тварин

Зимно тваринам у мороз. Вони замерзли. Друзі Соня і Назар у лісі. Там лосі. Діти привезли тваринам сіно. А звірятам принесли

, , .

Тепер звірі ситі! Діти задоволені.

Місто у снігу

Підморо́зило. Сіре небо потемні́ло і нави́сло над містом. Завме́рли в імлі дере́ва.

Стали падати на землю .

Усе побіліло. А місто стало світлим і радісним, немов потра́пило на зимове свято.

Білий світ

Біле місто, білі сквери,
І трамваї, і таксі,
Білі діти — білі всі.
Це ж зима, холодна й біла,
Білим снігом землю вкрила.

Валентина Бондаренко

Су́ми, Оде́са — міста́.
Десна́, Сула́, Ти́са — ?

Біла зима

Біла баба зима
В сани сіла сама,
Залетіла, мов буря, у місто.
Білі зуби в зими,
Білі брови в зими,
Біле плаття і біле намисто.

Алла Свашенко

Якого кольору сніг?

Білий-білий першосніг
на поля й на луки ліг.
А в садку глибокий,
красень синьоокий.

На бере́зі ще й сосні —
бірюзовий. Так чи ні?
Жовто-золотавим
припушило трави.

А під вечір на шибках
сніг рожевий, наче птах...
Мов казкова птиця,
та, що тільки сниться.

Віталій Конопелець

ь

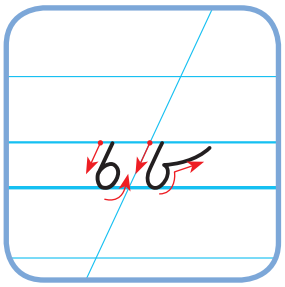

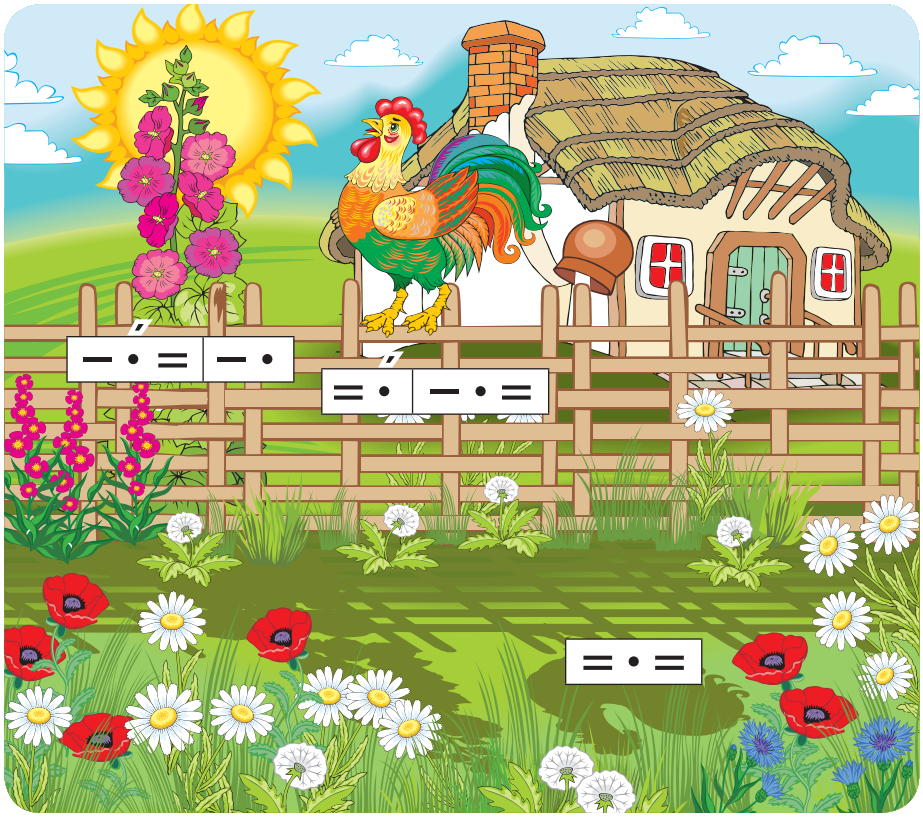

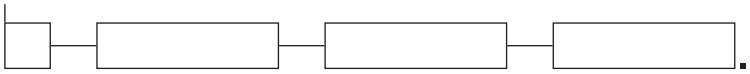

ен — ень ал — аль ис — ись ін — інь

тин	син	рис	лан	лин	Борис
тінь	синь	рись	лань	лінь	борись

Мальва, тюльпан — ?
Лось, óлень, лань — ?

Сів сень на пень,
Просидів увесь день.

Пінь-пень! Пінь-пень!
Співа сини=я день у день.

ло — льо со — сьо но — ньо то — тьо

льон сльози польоти мальóвана

Зелен-зелен льон у полі,
Буде Льолі з льону льоля.
Білим, білим білована,
Мов та ляля, мальована.

Олексій Кононенко

Рідні пісні

Родина Льоні любить співати народні пісні. Бабуся співала про вербý. Дідусь виводив басом пісню про мо–утні дуби. Льоні сподобалася мамина пісня про тополю в полі. А Павлусь любить пісню тата про Дніпро.

Уся –раса природи оспівана в народни– пісня–! –имало пісень проспівали з батьками діти. Виростуть вони і не забудуть пісень родини.

Мальва

Ось мальва. Літо тільки почалося, а вона вже розквітла. Бавить око різними кольорами: білим, рожевим, бузковим.

Мальва цвіте собі все літо. Та і восени можна помилувáтися її квітами. Доцвіте мальва до самого вершечка і тільки тоді зів'яне. А наступного літа знову радуватиме нас.

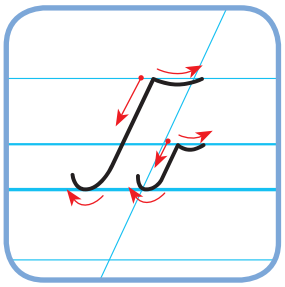

ґа — ґо — ґу — ґи — ґе — ґі

ґава	ґрунт	ґерда́н	ґа́зда
ґуля	ґвалт	ґирли́ґа	ґазди́ня

Ґа́зда і ґазди́ня
Добре ґаздува́ли,
Аґрусом сти́глим
Малят одували.

Маленька ґаздиня

Галинка — маленька ґаздиня. Зранку вона виганяє гусей на ставок. Птахи весело ґелґочуть.

— Гиля, гиля, гусоньки,— промовляє Галинка.

Ґердан

Діти самі сплели і подарували мамі ґердан. То плетене намисто з бісеру. Бісер — дрібні барвисті намистини. Ґердан мамі сподобався.

Сидить ґаздинечка на ґанку,
І ґазді ґудзик пришиває.
Від ґавеняти ґава Ганка
Нахабу ґедзя відганяє.

Ліна Біленька

Ґанок

Якось вікна, двері, стіни і дах хати засперечалися: хто з них найважливіший? Тільки ґанок мовчав. Він знав, що хата може бути і без ґанку...

Але коли ґазда з ґаздинею посідають на ґанку і заспівають, він щасливий!

За Дзвінкою Матіяш

ніт
рунт

рати
валт

уля
едзь

ґел — ґо — та — ти

ґи — ґи — ка — ти

Ґава і ґавенята

Ось ґава. А то — ґавеня́та. Ґава дала ґавенятам зерна. Ґавенята ситі.

Малі ґавеня́та літали, падали і набили собі на лобі ґулі. Ґвалт!

Ґаванаґанкупеклазапіканку.

Запита́ла в малят ґава:
— Ви пили на ґанку каву?
Ґавеня́та промовля́ли:
— Ґоґель-моґель нам давали!

Алла Свашенко

Ловити ґав. Проґавити. Не лови ґав!

Ґава ґаву запитала:
— Ти на ґанок не літала?
— Не літала я на ґанок,
Та й проґавила сніданок.

Варвара Гринько

Завітав Пилип на став
І раптово в воду впав.
— Ти ловить зібрався ґави? —
Запита́ли у роззяви.
Здивувався сам роззява:
— Де в ставу взялися ґави?

Алла Свашенко

— Хто це? Хто це йде до школи?
— Віра, Галя і Микола!
— Що мають робити?
— Рідну мову вчити,
А не ґав ловити!

Ліна Біленька

Кк

?

ко — кро ки — кни ку — кру ке — кле

клен	коза	коро́ва	котик	молоко́
клин	кінь	кролик	індик	колосо́к

КРОК − К + КОСА − СА + ДИЛ = ?

Крокодила звали Кроко,
Звали Роко, Коко, Дил.
Сам у Нілі він далеко
Рибу вудками вудив.

Володимир Орлов

Корова

Корова — тварина вельми корисна. Вона любить догляд. Тому і говорять: «Корова в теплі — молоко на столі».

* * *

На полі корови. У корів молоко.
Корови: «Му-у-у!» Молока кому?
— Павлику, Олі, Вірі, Левкові.

Чарівна корова

Чарівна корова
різнокольорова —
Йшла по молоко
кольоровиком.
А за нею кіт, кіт:
— Кольоровикам —
привіт!
Де ти йдеш, корово,
різнокольорова?
— Йду по молоко
кольоровиком.
Кольоровий кіт, кіт,
Кольоровий світ, світ...
Кольорово йшла собі
Корова.

Борис Чепурко

ко□а
кр□к

к□ітка
кра□

к□т
кул□к

ко < са / ні / за

ко < ни / ти > ки

мис / мас / мар > ка

= • —

— • —

Риба-кит живе у морі,
Кіт — у хаті та коморі.
Кит у морі спить вночі,
Кіт ночує на печі.
Хоч не дружать кит і кіт,
Кит коту сказав:
— Привіт!

Анатолій Камінчук

Відшукай слова

Ти мене послухай, друже,
Є слова подібні дуже.
Кіт і кит, кулак — кулик,
Короп — корок, крок і крик,
Кашка — кішка, кран і крам...
Відшукай слова й ти сам!

За Сергієм Цушком

козак кобза кобзар казкар

Козаки

Козаки — то були волелю́бні і сміливі люди. Вони втікали від пані́в на вільні землі поблизу́ Дніпра. Там створи́ли власне військо. Обрали собі отама́на. Так виникла Запорозька Січ.

Козаки сміливо борони́ли рідну землю від напа́дників. Про них співали кобзарі.

Послухай пісню «Гей, ви, козаченьки...» Про що розповідається в ній? Який настрій викликала пісня?

Як козак засміється —
Ворог зі страху трясеться.
Як козак заспіває —
Той чимдуж утікає!
Як козак затанцює —
Увесь світ його чує.

Яна Яковенко

Гг

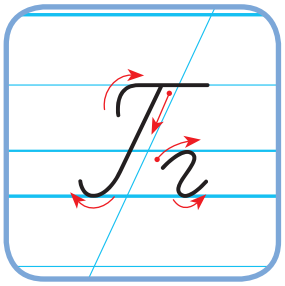

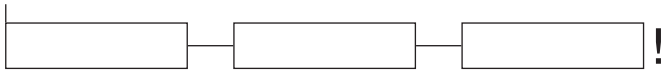

 га гу ге иг ог ег

го ги гі аг уг аг

грім	гроза́	галя́вина	го́мін	гілка
град	гопак	горобина́	голуб	голка

Весна в лісі

Розта́ли сніги. Потекли́ гомінкі струмки. Голуби́ми про́лісками вкрилися галя́вини. Пта–и повернулися до рідного гнізда. Гарна і ра́дісна весна в лісі!

го < ро́д / лос го < ту / ду > ва — ти го < во — ри / мо — ні > ти

У Галинки біля ґанку від самі́сінького ранку
Гуси го́лосно співали, доки голос не зірва́ли.

Голуби

У Гриня голуби. Вони гарні. Гриня доглядав і годував голубів. Вони гулять до нього: «Гуль-гуль-гуль». Тому люди звуть голубів гулями.

А в нас до Ганнусі
Гулі прилітають,
Крилами тріпочуть,
Біля ніг сідають.

Д. Гілка

Люлі, люлі, люлі,
Налетіли гулі,
Сіли на воротях
У червоних чоботях,
Стали думати, гадати,
Чим дитину годувати.

З народного

 га < зон, мак, зета
гу < мор, док, сінь
го < ворити, дувати, стювати
ги < ги́кати, гота́ти, готі́ти

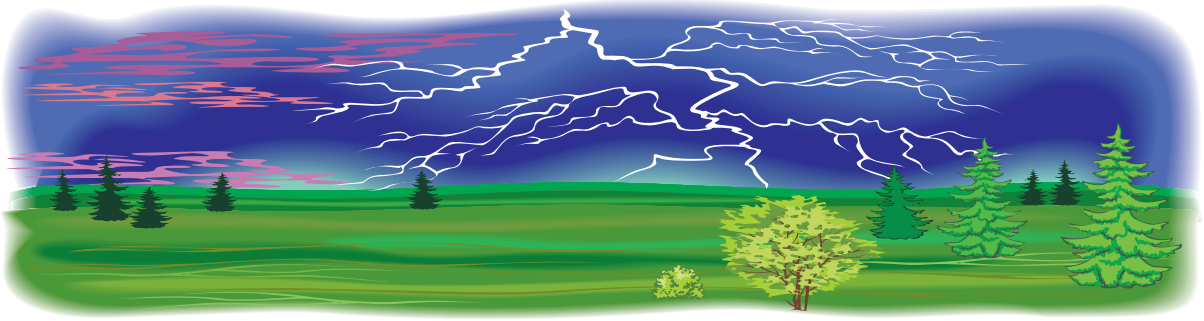

Гроза

На небо насу́нули темні [–]мари. Вони стрімко набіга́ли одна на одну. Навко́ло враз потемніло. Піднявся вітер. Загуділо гілля́ дере́в. На землю стали падати великі краплі́ни. Раптом прокоти́вся небом грім. Розпо[–]алася гроза.

Сьогодні вранці, в сім годин,
ударив одчайдушний грім,
а там — і блискавка за ним
сяйнула, ніби диво,
і вмить за блиском голубим
знялась жахлива злива!

Анатолій Костецький

Народна мудрість

Говорить, як грім гримить.
Швидка, як блискавка.

Весела дуга

Була спекотна погода. То у був гарни[=] настрі[=]. Воно грало, гріло і веселилося. А всім було занадто гаря[–]е.

І ось одного разу вдень полив рясний . Він привітався з деревами, квітами і травами, полив землю.

Тоді простягнуло до крапельок проміння, привіталося. І всі навколо помітили в небі гарну різнокольорову дугу — веселку.

Дядько Грім

Був на світі дядько Грім.
Він гримів, грозив усім.
І була на світі Злива,
Говірлива, пустотлива.

Коли в небі тільки Грім,
Мало радості усім,
А коли у небі Злива,
То веселі сад і нива.

Алла Свашенко

Хх

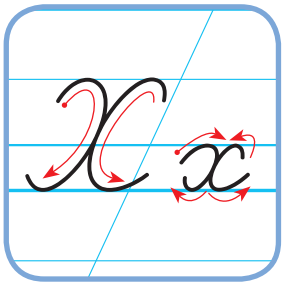

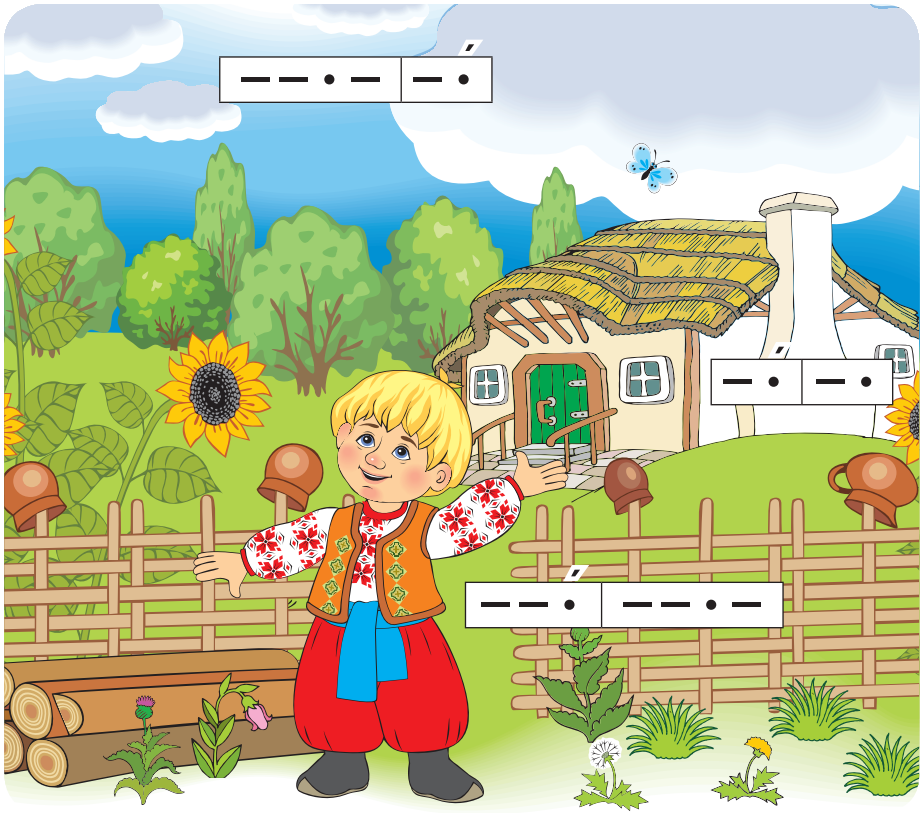

!

ха — га хо — го хи — ги хе — ге хі — гі

хор	мох	хата	горох	хати́на	ховати
хто	міх	хуга	горіх	хусти́на	хапати

Сіла хмара на коня,
хмара хмару доганя.

Хмаринки-пуховинки
Химерні, волохаті —
Вмостились на хвилинку
У хлоп–ика на хаті.

Любов Пшенична

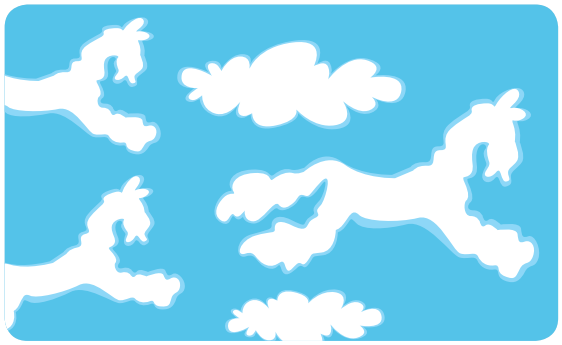

На кого схожі хмари?

Хмаринка

Була собі хмаринка, гарненька і пустотлива. І любила вона всіх перекривляти.

Одного разу летить вона по небу. А внизу на галявині — налякане . Глянуло воно вгору, а на небі біле звірятко. Вуха в нього довгі-предовгі. А маленький хвостик так і тремтить.

Весело стало , і весь страх хутко зник.

За Юрієм Рибчинським

У зоопарку

Христина і Захар були в зоопарку. Там вони розгляда́ли великого слона. У тварини був довги[=] хобот, великі вуха і коротки[=] хвіст. Діти нагодува́ли слона хлібом.

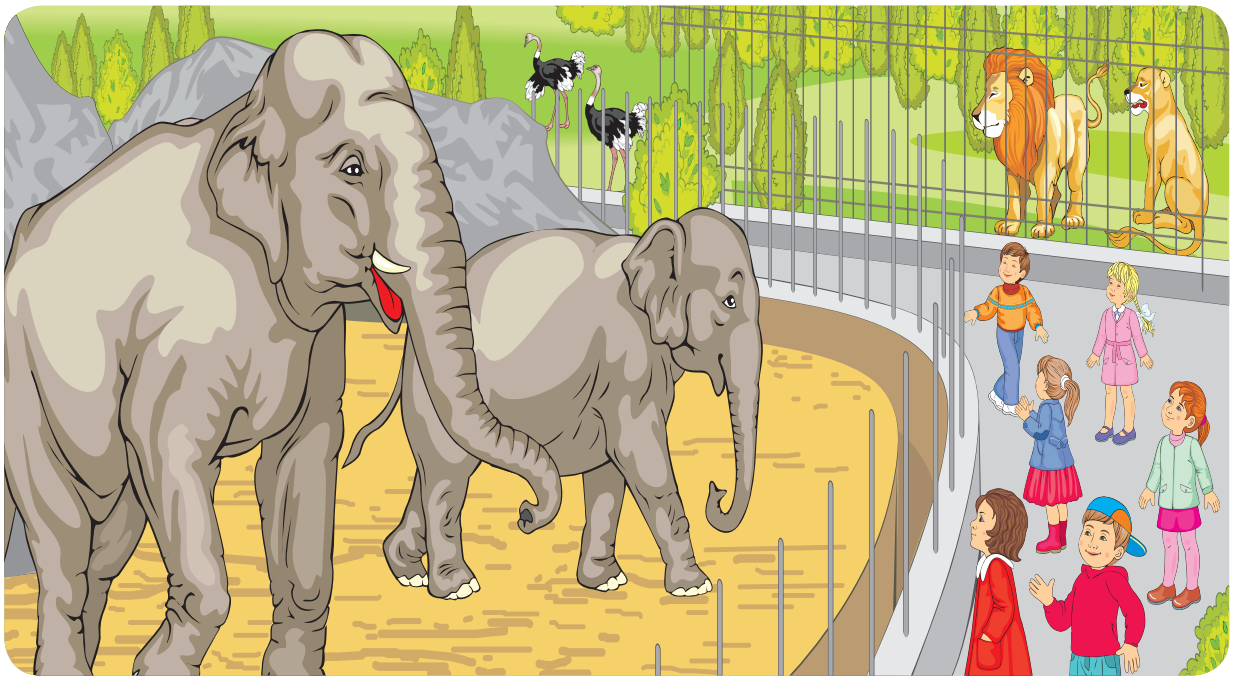

Різні хвости

Хвости тваринам дуже потрібні. У мавпи хвіст-рука. Ним легко чіплятися за гілки. У білки хвіст-парашут. Він допомагає стрибати по деревах. У риби хвіст-кермо, а у рака хвіст-весло.

Тож, хвостами треба дорожити.

Раз горох, два горох!

Одного осіннього дня Ховрик робив запаси гороху на зиму. Він складав у торбинку зернятка і промовляв:

— Раз горох, два горох!

Раптом з-за хмизняка вибіг безтурботний Хомка. Він налетів на друга і розсипав увесь зібраний ним горох.

— Обере–но! Хіба так мо–на! Ех, ти!

— Сам ти «ех, ти». Я тебе туди відведу, де того гороху незміряно!

Друзі взялися за руки і вирушили в дорогу. А по дорозі співали:

— Ідемо тепер удвох
На зиму збирать горох.
Раз горох, два горох!

За Альбертом Івановим

Подивися мультфільм. Дізнайся, чим закінчилася ця історія.

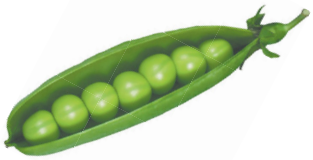

О → І

* * *

Ховрашок спішить до хати,
Хоче зернятка сховати.

Жж

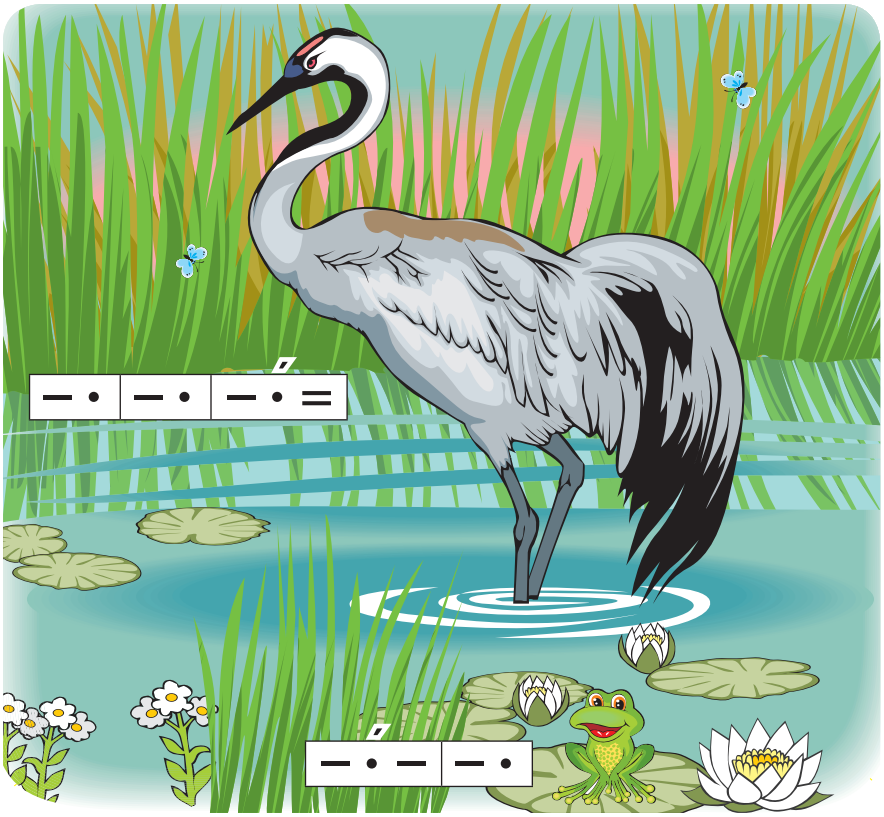

— • | — • | — • ═

— • — | — •

_____ — _____ — _____ !

жа — аж жо — ож жу — уж же — еж жжя — жжі

жах	жив	кажан	ножі	ожина
жар	між	жабка	вужі	жоржина

ні / рі > ж — ки сте / сму > ж — ка ло / ді > ж — ки

Жовти═ жук у житі жив,
Жук із жабками дружив,
Жартувати жук любив.
Жабок жук завжди дражнив.

Геннадій Равенський

обережно вежа пружина журавель
стривожено пожежа крижина ожина

Розмова

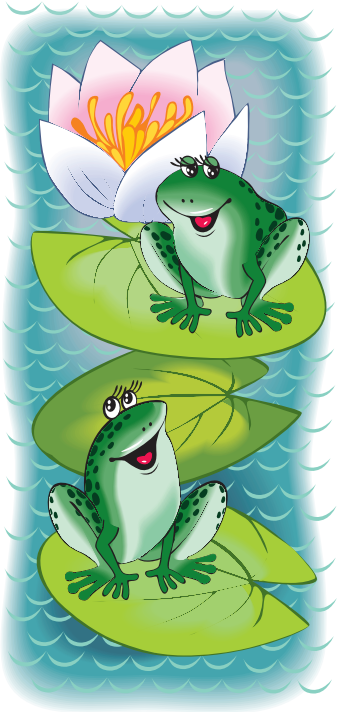

Сиділи дві жабки біля ставка.
Була в них розмова така:
— Ква? — питала перша жабка
стривожено дуже.
— Ква-ква-ква,— відповіла
друга байдуже.
— Ква-ква-ква? — перепитала
перша жабка знову.
І на тому закінчилася
в жабок розмова.

Дмитро Пилипенко

Я зібрав жуків чимало,
Та вони всі повтікали,
Я — за ними. Ну й дива!
Заповзли вони в слова:
«Жар, кажан, пожежа,
Жито, жаба, вежа,
Баклажан, пружина,
Жало, вуж, крижина».

За Ігорем Січовиком

о
жор — жина
кри

журав — ка
лина
лятко

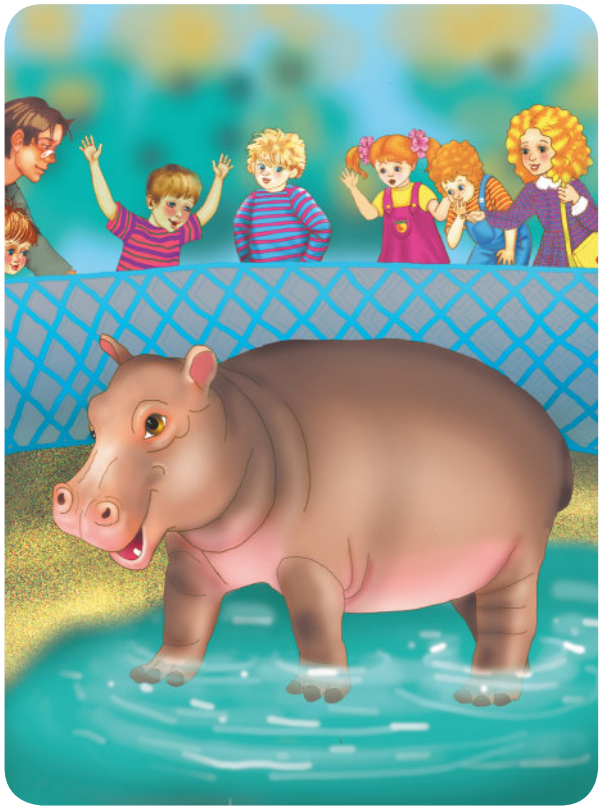

Друзі
(казка)

Бегемотик Жоржик жив із мамою і татом у зоопарку. Маму звали Жоржина, а тата — Жорж. Вони любили маленького Жоржика.

Дуже радів Жоржик, коли до нього приходили діти. Тоді він хвалився великим ротиком і кругленьким животиком. Але діти приходили рідко, і Жоржик дуже сумував. Він так хотів мати друга, аж плакав іноді.

тон
же — ле
реб

ву
но — жі
кор

Одного разу пірнув Жоржик у воду, а коли виліз, хтось сказав:

— Кум! Кум!

— Хто ти? — спитав Жоржик.

— Жабка Ква-ква!

— Будемо дружити?

— Ква-вжеж! Ква-вжеж! — погодилася Жабка.

Як дружили жабка і бегемотик? Спробуй продовжити казку.

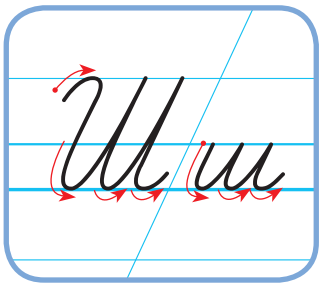

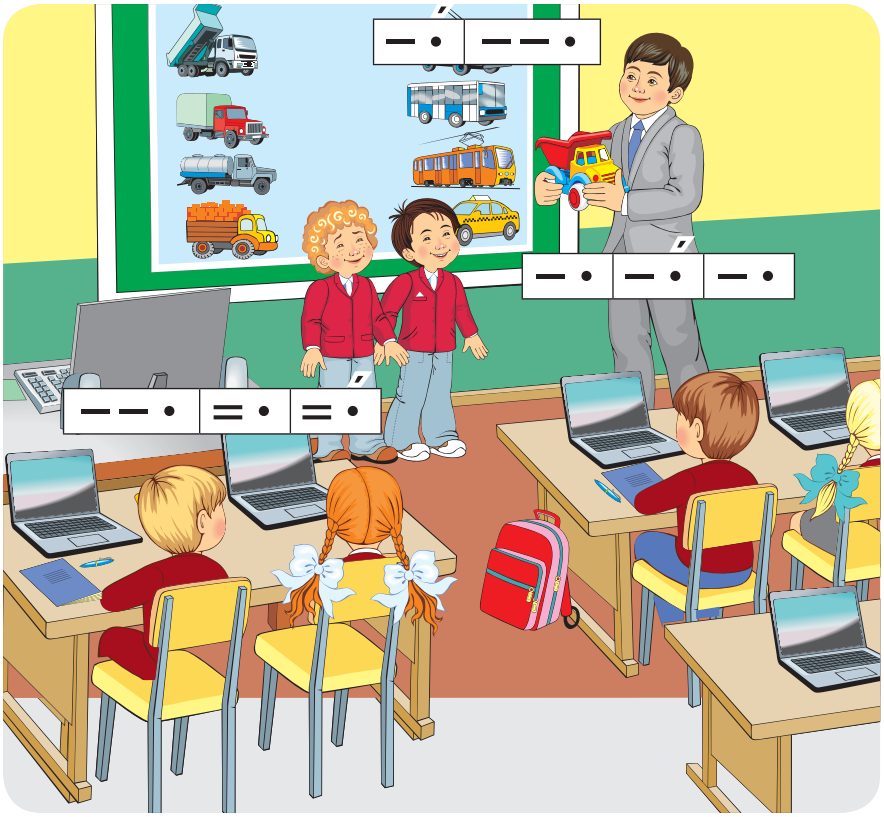

шина	шукати	Сашко	ста́рші	каштан
машина	шаліти	Мишко	моло́дші	баштан

Про машини

Сашко — старшокла́сник. Він розповів першокла́сникам про різні машини.

— Для перевéзення вантажі́в потрібні вагови, вантажівки, самоскиди.

— Пасажирів перевóзять в автобусах, трамваях, тролé=бусах, таксі.

Шаміль і Мишко шукали на плакаті, швидко пока́зували і назива́ли машини. Допитливі школя́рики сподо́балися Сашкові.

Смішарики

Одного разу Нюша, Крош, Лосяш і Бараш домовилися зустрітися в .

Нюша жила близько, тому дісталася пішки.

— Ну, ось, так завжди! Знову перша, — незадоволено пробурмотіла Нюша. — Де вони всі?

А Крош, Лосяш і Бараш тільки-но прибули на . Але вхід до був з іншого боку дороги.

— Біля зупинки повинна бути , — нагадав Крош.

— Хто? — здивувався Лосяш. — Хіба ми в зоопарку?

— Ні, потрібна для переходу дороги. Дивись, накреслені довгі білі смуги. По них і треба переходити. Тоді зупиняться і пропустять нас.

— Здорово! — зраділи Смішарики.

— Нарешті! — радісно зустріла друзів Нюша. — Ходімо вже швидше.

І Смішарики пішли розважатися.

Наша школа

На пустирі збудували нову школу. Гарни[=] біли[=] будинок на три поверхи. Першокла́сники посадили навколо школи багато дерев: каштани, клени, липи, берези, горобини.

Посадили калину і шипшину. Мине [–]ас. Зашумля́ть дерева біля школи. А калина і шипшина будуть радувати пишним [–]вітом.

Ми любимо нашу школу.

Школа

Усім відомо, що без школи,
Без знань, що мусиш там здобуть,
Не станеш у житті ніколи
Тим, ким в дитинстві мрієш буть!

Анатолій Костецький

Шахи

— Хто першим вигадав шахи? — запитав у тата першокласник Сашко.

І тато розповів таке:

— У шахи почали грати на Сході. Хто першим вигадав шахи, невідомо. Кажуть, ніби вигадала колись якась людина, аби розважити свого володаря — шаха. Так на Сході звався король.

У шахах королів два. Біля кожного з них шахиня, тобто королева, та підлеглі: слон, кінь, тура і по вісім пішаків. Страшно королю отримати мат, тобто поразку.

Увесь світ любить грати в шахи.

Відомості про користування підручником

№ з/п	Прізвище та ім'я учня / учениці	Навчальний рік	Стан підручника	
			на початку року	у кінці року
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

ВОСКРЕСЕНСЬКА Наталія Остапівна
ЦЕПОВА Ірина Вікторівна

«УКРАЇНСЬКА МОВА. БУКВАР»
підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)
(Частина 1)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

Редактор *І. В. Єфімова*. Помічник редактора *Ю. В. Завгородня*. Технічний редактор *А. В. Пліско*.
Художнє оформлення *В. І. Труфен, В. В. Ковальчук, А. Л. Макарова, П. І. Макарова*. Коректор *Н. В. Красна*.

В оформленні підручника використані зображення,
розміщені в мережі Інтернет для вільного використання

Підписано до друку 20.07.2018. Формат 84×108 / 16. Папір офсетний.
Гарнітура Букварна. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 11,76. Обл.-вид. арк. 11,3.
Наклад 49 463 прим. Зам. № 6431.

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5215 від 22.09.2016.
Адреса редакції: вул. Космічна, 21а, Харків, 61145.
E-mail: office@ranok.com.ua. Тел. (057) 719-48-65, тел. / факс (057) 719-58-67.

Підручник надруковано на папері українського виробника

Надруковано у друкарні ТОВ «Фактор-Друк»,
вул. Саратовська, 51, Харків, 61030.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5496 от 23.08.2017.
Тел. +38 (057) 717-51-85. E-mail: office@druk.factor.ua

с
о
н
в
ч
б
ш
г
и
п
щ
а
д
я
к
ф
и
т
м
е
р
з
н
ж
у
л

УКРАЇНСЬКА МОВА

БУКВАР

1 КЛАС. ЧАСТИНА 1

Особливості підручника:

- сучасний дизайн та дитячий стиль викладу навчального матеріалу
- унаочнення матеріалу
- блочний підхід до розгортання тем

Інтернет підтримка дозволить:

- переглянути презентацію до написання кожної букви
- ознайомитися з додатковими матеріалами до уроків

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

ISBN 978-617-09-4414-6

9 786170 944146

2296 6544

Інтернет-підтримка
interactive.ranok.com.ua